
ČESKÁ REPUBLIKA A IRÁCKÁ KRIZE: FORMOVÁNÍ ČESKÉ POZICE

David Král, Lukáš Pachta

1. Úvod	5
2. Prezident republiky	
1. Ústavní zakotvení	9
2. Havel versus Klaus	11
3. Postoj prezidenta v průběhu irácké krize	12
3. Vláda	
1. Ústavní zakotvení	17
2. Vládní usnesení: artikulace české pozice	18
3. Kontinuita zahraniční politiky a ČR v táboře spojenců	19
4. Druhý faktor: politická konstelace ve vládě	21
5. Návrh Ministerstva zahraničních věcí ČR	22
6. Přijetí vládní pozice	23
7. Síla osobností	24
4. Parlament	
1. Ústavní zakotvení	27
2. Debata a role parlamentu před zahájením irácké operace	28
3. Poslanecká sněmovna – kritika ze strany opozice	27
4. Senátní debata – menší vliv politických stran, větší vliv osobností	30
5. Parlamentní diskuse v průběhu irácké operace	32
6. Debata o vyslání polní nemocnice do Basry	33
5. Politické strany	
1. ČSSD: vnitřně rozpolcený tahoun české vlády	39
2. Protiválečná rezoluce sjezdu: rána ČSSD ve vládě	41
3. KDU-ČSL a US-DEU: proamerické, ale konstruktivní a loajální	43
4. ODS: jasné stanovisko, slabá kritika vlády a rozpor s Klausem	44
5. KSČM: o co menší reálný vliv, o to hlasitější	46
6. Závěr	49
7. Přílohy	55

David Král je od roku 2000 prezidentem Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM a vedoucím programu evropských politik. Zároveň přednáší na Katedře evropských studií Fakulty sociálních věd University Karlovy. Je absolventem Právnické fakulty UK. Je rovněž certifikovaným školitelem státní správy v evropských záležitostech. V průběhu Konventu o budoucnosti Evropy a mezivládní konference 2003/2004 působil v poradních skupinách vládního zástupce v Konventu a předsedy vlády. Je rovněž členem Rady mezinárodní sítě institutů veřejné politiky s názvem PASOS (Policy Association for an Open Society). V rámci svého působení v Europeu se zaměřuje především na otázky reformy Evropské unie, ústavní smlouvy EU, rozšíření EU, vnějších vztahů EU, společné zahraniční a bezpečnostní politiky a spolupráce v oblasti justice a vnitra.

Lukáš Pachta studuje mezinárodní teritoriální studia na Institutu mezinárodních studií FSV UK. V letech 2003 a 2004 studoval na Institutu politických studií v Paříži (Sciences Po). V roce 2001 začal pracovat jako redaktor časopisu Integrace a od září 2002 do srpna 2003 byl jeho šéfredaktorem. Nyní působí jako výzkumný pracovník Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM. Zabývá se politickým vývojem v Evropské unii, zahraniční a bezpečnostní politikou EU a transatlantickými vztahy.

1. ÚVOD

Dostává se vám do rukou studie, která vznikla v rámci výzkumného projektu o transatlantických vztazích ve spolupráci s German Marshall Fund of the United States. Cílem studie je zhodnotit a analyzovat vytváření pozice České republiky během irácké krize, tedy pozice, která byla médií mnohokrát označována jako ambivalentní, rozporuplná a nejasná. Studie si neklade za cíl hodnotit české stanovisko vzhledem k legalitě, legitimitě či adekvátnosti vojenského zásahu v Iráku, nýbrž vzhledem k procesu tvorby českého stanoviska a faktorům, které tento proces ovlivnily. Studie dále hodnotí českou pozici ve vztahu ke kontinuitě zahraniční politiky České republiky a v neposlední řadě analyzuje její srozumitelnost navenek, konzistentnost a dopad, který měla na vnitropolitický vývoj v ČR i na vztahy s ostatními státy.

Z hlediska časového vymezení se studie zaměřuje na období těsně před a po zahájení války v Iráku (podzim 2002 – jaro 2003). Jsme si vědomi, že události v Iráku – a zaujímání českých pozic k nim – přesahují až do současnosti (např. vyslání vojenských policistů). Přesto jsme se zaměřili právě na zmíněné období, a to proto, že během něj irácká krize kulminovala a čeští političtí aktéři právě tehdy přijímali k této věci zásadní stanoviska.

Důvodů pro ohlédnutí se za děním více než rok starým je několik. Irácká krize byla, podle našeho mínění, velmi významnou – ne-li bezprecedentní – událostí z hlediska transatlantických vztahů a celého euroatlantického společenství. To se významně promítlo do artikulace české zahraniční politiky. Česká republika je součástí transatlantického prostoru, poměrně čerstvým členem NATO se silnými vazbami na Spojené státy. Zároveň v období, které studie zkoumá, stála obrazně řečeno před branami Evropské unie. Rozkol mezi oběma břehy Atlantiku tak byl zcela novým fenoménem, se kterým byla polistopadová česká zahraniční politika konfrontována.

Česká republika na výjimečnost a význam situace samozřejmě zareagovala. Tato reakce ale byla výsledkem vnitropolitického procesu, který lze – vzhledem k závažnosti problému – považovat za poměrně bezprecedentní a dost komplikovaný též z důvodu velkého množství přítomných aspektů.

Proces vytváření českého stanoviska v průběhu irácké krize ovlivňovala řada faktorů. Na jedné straně to byly faktory tradiční z hlediska tvorby zahraniční a bez-

pečnostní politiky země, jakými jsou její kontinuita a ústavní role jednotlivých institucí a aktérů v oblasti zahraniční politiky. Zároveň však hrály roli i další faktory, specifické pro danou situaci (komplikovaná politická konstelace)¹, či faktory specifické z hlediska charakteru irácké krize (posílená role jednotlivých osobností, výraznější role parlamentu). Tato studie se pokouší uvedené faktory hierarchizovat.

Studie při svém tematickém zaměření vychází z teoretických východisek analýz zahraniční politiky a mezinárodních vztahů, která upřednostňují rozpoznávání heterogenity vnitřních procesů a determinantů formování zahraničněpolitické pozice státu, které se posléze navenek může jevit jako koherentní. Jedná se především o způsoby uvažování, které spadají do rámce behaviorismu². Nejlepším teoretickým vodítkem nám v tomto směru bylo schéma navržené Jamesem Rosenauem³ (a později převzaté Charlesem Kegleyem a Eugenem Wittkopem⁴). Rosenau rozděluje faktory tvorby zahraniční politiky země do pěti kategorií: vliv vnějšího prostředí a okolností, vnitropolitická a sociální situace, ústavní a institucionální rámec pro tvorbu zahraniční politiky, role jednotlivých aktérů v ústavním a správním systému a vliv jednotlivých osobností na konkrétních postech.

Tomuto schématu odpovídá těžiště zájmu této studie, které spočívá v strukturované analýze motivů a jednání hlavních českých politických aktérů v době irácké krize: především vlády, ministerstva zahraničí a dále prezidenta republiky, parlamentu a také politických stran. Při této analýze bylo nutné brát v úvahu ústavní vymezení role těchto aktérů při tvorbě zahraniční a bezpečnostní politiky České republiky a zároveň jejich konkrétní aktivitu a angažovanost ve vztahu k irácké otázce, konzistenci a koherenci jejich postojů a v neposlední řadě také proces vnitřního formování stanovisek jednotlivých aktérů, tj. jejich vnitřní dynamiku (vystupování jednotlivých osobností, vnitřní jednotu či rozpolcenost atd.).

Formulaci českých postojů k situaci v Iráku mohly ovlivnit i další faktory, kterými jsme se zabývali buď jen okrajově, nebo nedostatečně. Patří mezi ně především hlubší analýza vývoje veřejného mínění ve vztahu k otázce Iráku a jeho význam pro formování oficiálního stanoviska či zkoumání zájmů komerční sféry a lobbyistických skupin v této oblasti.

Struktura studie odpovídá uvedenému výzkumnému rámci, který se soustředí

1) Podle realistické tradice studia mezinárodních vztahů je příznačné, že zahraniční politika malých států je do značné míry pouze výsledkem a projekcí politiky vnitřní.

2) Klasickým příkladem je přístup amerického politologa Grahama T. Allisona a jeho analýza tvorby zahraniční politiky na případě kubánské krize (Graham Allison, *The Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, London, 1999).

3) James Rosenau, *Pre-Theories and Theories of Foreign Policy*, in: R. Barry Farrel (ed.), *Approaches to Comparative and International Politics*, Evanston (Ill.), Northwestern University Press, 1996, a *The Scientific Study of Foreign Policy*, New York, Nichols, 1980.

4) Charles Kegley, Eugene Wittkopf, *American Foreign Policy. Pattern and Process*, New York, Saint Martin's Press, 1995, 5. vydání, s. 15.

na analýzu postojů politických aktérů. V první části rozebíráme roli, kterou sebrála ve vztahu k Iráku česká exekutiva. Jedná se o prezidenta republiky, respektive oba prezidenty, kteří se během irácké krize vystřídali, a dále o vládu a ministerstvo zahraničí, tj. instituce, do jejichž gesce tato problematika spadala nejvíce a které *de facto* – vzhledem k jejich ústavní odpovědnosti za zahraniční a bezpečnostní politiku země – formulovaly stanoviska jménem České republiky.

Druhá část je zaměřena na diskusi v Parlamentu České republiky, který hraje v zahraniční politice méně významnou roli a pouze kontroluje provádění této politiky vládou. Vzhledem k vojenskému a bezpečnostnímu charakteru událostí kolem Iráku přesto parlament do artikulace oficiální pozice České republiky výrazně zasáhl. Poslední část studie je věnována postoji českých politických stran, a to jak jejich vlivu na tvorbu vládních usnesení a případné schvalování těchto usnesení v parlamentu, tak diskusi uvnitř jednotlivých politických stran, rozporům či jejich vlastním aktivitám ve vztahu k Iráku (vyjádření stranických představitelů, rezoluce stran apod.).

Zpracování studie je založeno především na studiu dvou typů veřejně přístupných informací. Prvním z nich jsou oficiální dokumenty jednotlivých činitelů (vládní usnesení, usnesení obou komor parlamentu, rezoluce politických stran), druhým pak neoficiální dokumenty jako například stenografické záznamy z jednání obou komor parlamentu o uvedených otázkách, záznamy z jednání výboru či články a rozhovory uveřejněné v médiích (především v denním tisku a rozhlase). Druhým hlavním zdrojem podkladů pro naši studii se pak stala více než desítka strukturovaných rozhovorů s politiky, úředníky státní správy, novináři a akademiky, jejichž názory a informace, které byli schopni a ochotni poskytnout, byly pro výzkum relevantní. V textu jsou také zohledněny podněty ze strany účastníků kulatého stolu organizovaného Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM k tématu této studie. Chtěli bychom tedy hned v úvodu poděkovat lidem, se kterými jsme spolupracovali, za jejich ochotu a cenný přínos pro tuto studii.

Studie chce přispět k lepšímu pochopení postoje České republiky k irácké krizi tím, že tento postoj – a především způsob jeho vytváření a faktory jej ovlivňující – analyzuje s ročním odstupem, za použití různorodých zdrojů a se snahou nahlížet tuto problematiku komplexně a v náležitých souvislostech. Přestože se studie zaměřuje na iráckou krizi a zohledňuje její specifika, měla by přispět k obecnějšímu poznání zákonitostí tvorby české zahraniční a bezpečnostní politiky.

2. PREZIDENT REPUBLIKY

Okolnosti, které zapříčinily nepřesné a často zavádějící vnímání postoje prezidenta republiky v českých i zahraničních médiích k otázce vojenské operace proti Iráku, je třeba hledat především ve dvou faktorech. Prvním z nich je nedostatečná obeznámenost s kompetencemi a ústavním postavením prezidenta v oblasti zahraniční politiky. Druhým pak poměrně radikální názorový posun daný změnou v osobě prezidenta v únoru 2003, kdy Václava Havla vystřídal ve funkci Václav Klaus.

2.1 Ústavní zakotvení

Prvním faktorem, který ovlivnil postavení prezidenta v souvislosti s útokem na Irák, bylo nepřesné vnímání ústavního postavení prezidenta z hlediska formulace a artikulace zahraniční politiky. To je dáno nízkou obeznámeností zahraničních, ale mnohdy i českých médií a veřejnosti s jeho kompetencemi v dané oblasti. Chceme-li porozumět postavení českého prezidenta v zahraniční politice obecně a v případě irácké krize konkrétně, musíme se zabývat jeho zakotvením v českém ústavním systému.

Z hlediska ústavního postavení je funkce prezidenta republiky vymezena v rámci Hlavy třetí definující moc výkonnou. Hovoříme-li o úloze prezidenta v oblasti zahraniční politiky, která je pro tuto studii relevantní, je přitom třeba jeho zařazení do moci výkonné odlišit od jeho postavení jakožto hlavy státu, což je termín, kterým operuje především mezinárodní právo veřejné⁵. Tím máme na mysli jeho symbolickou roli, do které se promítá „ztělesnění“ českého státu a české suverenity navenek. Kromě této čistě reprezentativní funkce je nutno rovněž zmínit jeho ústavní pravomoci, zakotvené v článku 63 odst. 1 Ústavy České republiky, které vymezují jeho kompetence v souvislosti se zahraničními vztahy. Mezi ně patří především zastupování státu navenek, sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv, přijímání vedoucích zastupitelských misí a jejich pověřování a odvolávání. Jedná se ovšem o tzv. kontrasignované pravomoci, což znamená, že pro platnost takových rozhodnutí se vyžaduje

5) Gerloch, Hřebejk, Zoubek: Ústavní systém České republiky, str. 194. Prospektrum, Praha, 2002

podpis premiéra či pověřeného člena vlády, v případě zahraničních vztahů tedy ministra zahraničních věcí. Z toho vyplývá, že v rámci zahraniční politiky nevystupuje prezident republiky coby autonomní ústavně-politický orgán jako v případě jiných pravomocí, které spolupodpis příslušného člena vlády nevyžadují⁶. Za výkon prezidentských pravomocí v zahraničněpolitické oblasti proto odpovídá právě prostřednictvím institutu kontrasignace vláda, a to Parlamentu ČR, resp. Poslanecké sněmovně.

Z hlediska ústavního vymezení kompetence v oblasti zahraniční politiky je pravděpodobně nejproblematičtější prvním bod, týkající se pravomocí prezidenta zastupovat stát navenek. Takové zastupování zahrnuje rozsáhlou škálu činností – od mediálních projevů, vystoupení na konferencích či jiných mezinárodních fórech a na summitech až po rozhodnutí závazné povahy, jako je například podpis mezinárodněprávních dokumentů. Není reálně možné, aby všechny projevy, ve kterých prezident vystupuje v roli hlavy státu, konzultoval s předsedou či jiným členem vlády nebo měl přímo od některého z nich souhlas. V důsledku toho může být obtížně rozlišit (zvláště pro zahraniční subjekty, neznalé českého ústavního systému a jeho fungování) projevy, kdy prezident artikuluje své názory jako osobnost, a akty, které jsou závazné povahy a zavazují Českou republiku, resp. vládu. Koordinace postojů prezidenta a vlády se tedy může projevit jako určitý problém, zvláště pokud pocházejí z opačné strany politického spektra nebo mají na určité otázky mezinárodních vztahů diametrálně odlišné názory. K tomu v minulosti došlo několikrát, jak budeme dále demonstrovat právě na příkladech Václava Havla a Václava Klause. Prezident navíc není z výkonu své funkce odpovědný, a to vládě ani parlamentu.⁷

Dalším významným faktorem limitujícím roli prezidenta v zahraniční politice je fakt, že prezident nemá pro rozsáhlou analýzu a artikulaci zahraniční politiky dostatečné administrativní nástroje. Administrativní aparát prezidenta tvoří především Kancelář prezidenta, která není správním orgánem a má pouze několik odborů, z nichž pro oblast zahraničních vztahů jsou relevantní zejména odbor protokolu, tiskový odbor a politický odbor, případně odbor bezpečnostní. Kromě toho má prezident k dispozici poradce pro jednotlivé otázky, včetně zahraničněpolitických, kteří jsou vybíráni na základě jeho vlastní diskrece. Jejich počet je omezený a řádově nepřesahuje desítky. Tento aparát není možno srovnávat s aparátem vlády, resp. ministerstva zahraničí, které

⁶ Článek 62 Ústavy České republiky.

⁷ Článek 54 odst. 3 Ústavy České republiky.

disponuje detailnější expertizou a daleko rozsáhlejšími lidskými zdroji. Formulace stanovisek prezidenta v zahraničněpolitických otázkách proto často zůstává v obecné rovině a je značně ovlivněna jeho vlastními názory a přesvědčením. Podtrhuje to významnou roli jeho osobnosti.

2.2 Havel versus Klaus

Dalším významným faktorem, který zásadně ovlivnil vnímání pozic českého prezidenta v průběhu irácké krize, byla změna na tomto postu, první od vzniku samostatné České republiky. Odchod Václava Havla a zvolení Václava Klause bylo změnou symbolickou i substantivní. Havel byl nejen symbolem sametové revoluce, ale také nejvýraznějším nositelem kontinuity české ústavnosti od roku 1989, resp. 1993. Byl nejdéle sloužícím ústavním činitelem a za krátkou dobu existence samostatné České republiky se na mnoha mezinárodních fórech stal v podstatě jejím ztělesněním. Jeho odchod z funkce českého prezidenta lze proto označit za konec jedné epochy. Tu je možno v oblasti zahraniční politiky charakterizovat snahou o převzetí společné odpovědnosti za osud naší planety, důrazem na mezinárodní spolupráci při řešení globálních problémů, snahou o odstraňování rozdílů mezi bohatým severem a chudým, promítáním morálních hodnot a otázek lidských práv do mezinárodních vztahů, celkovým důrazem na multilateralismus a roli mezinárodních organizací. Zároveň se ovšem Václav Havel projevil jako silný atlantista, který ve svých projevech často zdůrazňoval roli transatlantického společenství jakožto společenství hodnot, sdílených demokraciemi na obou březích Atlantiku. Z toho pramenilo také jeho přesvědčení o významu NATO coby hlavní organizace angažující transatlantické partnery. Konkrétním projevem tohoto Havlova přesvědčení pak byla organizace summitu NATO v listopadu 2002 v Praze.

Václav Klaus, který byl zvolen do funkce prezidenta republiky ve třetím kole volby dne 28. února 2003, je osobností s poměrně odlišným profilem. Funkce prezidenta se ujal po více než deseti letech aktivního politického angažmá, kdy zastával dvě vrcholné ústavní funkce, a sice předsedy vlády a předsedy Poslanecké sněmovny. Pozice prezidenta je pro něj tedy pomyslným Olympem politické kariéry. Klausův přístup k zahraniční politice by se dal stručně charakterizovat jako realistický a pragmatický s apriorní rezervovaností vůči institucionalizaci mezinárodní spolupráce. S prezidentem Havlem koexistoval jako premiér v letech 1993-1997 a oba byli obšírně obeznámeni se svými zahraničněpolitickými názory, které se mnohdy diametrálně rozcházely. Známe jsou například rozpory ve vnímání spolupráce čtyř visegrádských zemí (Polska, České republiky,

Maďarska a Slovenska) nebo odlišné názory na roli Evropské unie v zahraniční politice České republiky. V případě Visegrádu patřil Havel mezi jeho velké zastánce a iniciátory – stál u zrodu visegrádské spolupráce ještě jako československý prezident v roce 1991. Na rozdíl od něj Václav Klaus popíral samotný smysl existence Visegrádu – snahu o koordinovaný postup při integraci do Evropské unie a do NATO – a zdůrazňoval předstih České republiky před ostatními partnery. Oproti tomu stavěl pragmatičtější formy spolupráce jako například Středoevropskou zónu volného obchodu (CEFTA), mezi jejíž iniciátory patřil. Evropskou unii vnímá Václav Klaus jako organizaci, do které musela Česká republika vstoupit z pragmatických důvodů, protože pro ni neexistuje jiná alternativa. Naopak pro Havla představoval vstup do Evropské unie vždy opětovný návrat do civilizované rodiny evropských demokracií a symbolické završení transformace české společnosti ve standardní západoevropský stát.

Při změně na postu prezidenta bylo možno očekávat i jistou změnu v postoji tohoto úřadu v oblasti zahraniční politiky. Je ovšem opět nutné zdůraznit, že postoj prezidenta je díky ústavnímu nastavení spíše odrazem jeho vlastních názorů či politického přesvědčení než reflexí reálné zahraniční politiky českého státu, kterou vytváří a je za ni zodpovědná vláda. Úřad prezidenta republiky byl v případě Václava Havla výrazně dominován jeho osobností a vše prozatím nasvědčuje tomu, že tomu tak bude i za Václava Klause. V obsahové artikulaci zahraničněpolitických postojů obou prezidentů je možné vidět znatelné rozdíly. Kontinuitu lze spatřovat v tom, že v artikulaci těchto postojů – pokud se nejedná o postoje závazného charakteru, které by vyžadovaly souhlas či kontrasignaci vlády – zastávají oba prezidenti vlastní názory, dané jejich politickým a hodnotovým přesvědčením. I v těchto názorových postojích ovšem může docházet k jistým posunům či alespoň ke změně rétoriky, jak budeme demonstrovat na případě Václava Klause ve vztahu k irácké krizi.

2.3 Postoj prezidenta v průběhu irácké krize

Postoj prezidenta před a v průběhu operace v Iráku je nutné vnímat ve světle dvou výše popsaných skutečností. Projevila se zde diskrepance mezi názory obou prezidentů ohledně klíčového problému aktuálního světového dění a v zásadě také nejasné vnímání role a závaznosti výroků prezidenta k těmto otázkám ze strany veřejnosti i médií.

Je možné říci, že Václav Havel se debaty o Iráku příliš neúčastnil. K otázce plánovaného vojenského zásahu se v zásadě nevyjadřoval, a to ani ve veřejných vystoupeních, v tisku či jiných médiích. Pravděpodobným vysvětlením tohoto

postoje je fakt, že v okamžiku, kdy jednotlivé vlády a politici činitelé začali zaujímat k otázce možného vojenského zásahu na základě rezoluce RB č. 1441 jasná stanoviska, byl mandát Václava Havla těsně před vypršením.

Jediným ostantativním projevem jeho postoje v celé kauze bylo připojení podpisu pod tzv. dopis osmi, adresovaný zástupci osmi evropských zemí (Velká Británie, Itálie, Španělsko, Portugalsko, Dánsko, Polsko, Maďarsko a Česká republika) listu Wall Street Journal a vyjadřující podporu případnému americkému zásahu. Ponecháme-li stranou obsah tolik diskutovaného a popularizovaného dopisu a to, co skutečně vyjadřuje, je třeba reflektovat jednu zásadní skutečnost. Před Havlem dopis podepsalo sedm premiérů, tedy zástupců exekutivy, jejichž podpis bylo možno považovat za skutečný postoj vlád uvedených států. V případě Václava Havla nebyl jeho postoj s vládou konzultován, natož schválen, a proto nemohl být považován za oficiální stanovisko České republiky. Od Havlova postoje se česká vláda následně distancovala a premiér Špidla několikrát opakovaně zdůraznil, že prezidentův podpis neodráží stanovisko vlády ČR. Z toho důvodu i mnozí čeští politici odsuzovali pojmenování dopisu jako „dopisu osmi“, protože Havlův podpis vyjadřoval čistě prezidentovo osobní stanovisko. Na druhé straně nelze přehlédnout fakt, že Havel podepsal dopis ještě v okamžiku svého ústavního mandátu⁸ (30. ledna 2003), a z toho titulu především zahraniční média, ale i někteří politici (například francouzský prezident Jacques Chirac) přikládali tomuto gestu velký význam.

Motivy, které vedly Havla k podpisu kontroverzního dokumentu, nejsou doposud zcela jasné. Lze ale mít zato, že připojením svého podpisu chtěl ukázat americké administrativě sympatie určité části české politické reprezentace. Když nebylo možné získat podpis předsedy vlády, měl alespoň Havlův podpis být pozitivním signálem vyslaným do Washingtonu. Václav Havel byl k podpisu pohnut proamerickými kruhy Ministerstva zahraničních věcí ČR, především náměstkem, bývalým velvyslancem ve Washingtonu a svým blízkým spolupracovníkem Alexandrem Vondrou.

V okamžiku, kdy došlo k eskalaci napětí a nakonec byla zahájena vojenská operace proti Iráku, byl již prezidentem České republiky Václav Klaus.⁹ Jeho postoj v otázce vojenského útoku byl poměrně jednoznačný a prezident jej mnohokrát artikuloval ve veřejných vystoupeních, článcích a rozhovorech pro televizi, rozhlas i denní tisk, jak domácí, tak zahraniční.

8) Uvedený dopis byl uveřejněn v deníku Wall Street Journal dne 30. 1. 2003; prezidentský mandát Václava Havla skončil 2. února 2003.

9) V této souvislosti je třeba podotknout, že Václav Klaus byl zvolen až 28. února 2003; tudíž mezi ukončením Havlova mandátu bylo poměrně dlouhé intermezzo. Prezidentské pravomoci v tomto období podle Ústavy České republiky přecházejí děleně na předsedu vlády a předsedu Poslanecké sněmovny.

Prezidentův postoj je možno charakterizovat několika základními rysy. Především vycházel z premisy, která byla do značné míry konzistentní s dlouhodobým postojem české diplomacie v průběhu 90. let – použití síly v mezinárodních vztazích jako poslední možný prostředek řešení krize. Tato podmínka podle Václava Klause v případě Iráku naplněna nebyla. Klausův postoj k otázce vojenského zásahu byl konzistentní i s jeho dřívějšími postoji – v roce 1999 se ještě jako předseda Poslanecké sněmovny a šéf největší opoziční strany ODS vyjadřoval kriticky proti zásahu NATO v Jugoslávii. Klaus dále presumoval, že koalici nešlo ani tak o likvidaci zbraní hromadného ničení (podle neoficiálních zdrojů zpochybnil samotný fakt, že režim Saddáma Husajna takovými zbraněmi disponoval), jako o odstranění Husajnova režimu¹⁰. Z toho titulu prezident útok odsoudil, jelikož možnost dospět k zásadní přeměně a demokratizaci poměrů v Iráku prostřednictvím vojenské intervence považoval za nerealistickou. Argumentoval rovněž tím, že Irák není jediným nehumánním a nedemokratickým režimem a že válka, jejímž cílem je systémová změna režimu, je věc doposud nevidaná. Důležitou konstantou byl rovněž fakt, že prezident při formulaci svých výroků přikládal velkou roli veřejnému mínění, které bylo z velké části naladěno – podobně jako v celé Evropě – protiválečně.¹¹ Deklaroval, že se bude zasazovat o to, aby postoj české politické reprezentace (tedy i vlády) byl s většinovým míněním konzistentní,¹² jelikož tuto otázku považoval za naprosto zásadní.

Kategoričnost Klausova postoje se odrazila také v mediálně poměrně hodně sledované přestřelce s americkým velvyslancem v Praze Craigem Stapletonem. Ačkoli obsah schůzky není přesně znám, protože k ní došlo na Pražském hradě za zavřenými dveřmi, oba činitelé následně připustili názorové neshody.¹³ Podle neoficiálních zdrojů požádal prezident velvyslance, aby vyslal do Washingtonu jasný signál, že Česká republika není zemí podporující koalici. Podle jiných zdrojů dokonce Klaus prohlásil, že nevěří, že spojenci v Iráku naleznou zbraně hromadného ničení, čímž implicitně zpochybnil oficiální zdůvodnění zásahu ze strany americké administrativy.

Pokud jde o názor prezidenta na stanovisko, které v kauze vojenského zásahu v Iráku zaujala česká vláda a český parlament (viz dále), je nutné říci, že prezident považoval tuto vládní pozici za vyváženou.¹⁴ Zásadně odmítal jednoznačně pro-

10) Rozhovor Václava Klause pro *Hospodářské noviny*, 21. 3. 2003.

11) Počátkem února 2003 podporovalo vojenský zásah pouze 22 % obyvatel ČR; více než 2/3 obyvatel byly proti. Podpora byla ještě nižší v případě, že by útok nebyl schválen Radou bezpečnosti OSN. Zdroj: CVVM, 2003.

12) „Jak vidím tuto válku“. Článek publikovaný v *Mladé frontě Dnes*, 25. 3. 2003.

13) Rozhovor s Craigem Stapletonem pro Český rozhlas Radiožurnál, 11. 12. 2003, www.rozhlas.cz.

14) „Jak vidím tuto válku“. Článek publikovaný v *Mladé frontě Dnes*, 25. 3. 2003.

hlásit, zda Česko stojí na straně USA a Velké Británie, tj. vůdčích zemí válečné koalice, či na straně Francie a Německa, nejsilnějších oponentů vojenské intervence. Ve svém projevu při návštěvě Berlína 10. dubna 2003 to pak deklaroval následovně – Česká republika zastává své vlastní stanovisko, jehož cílem je asistence při případném odvrácení humanitární katastrofy v Iráku, na druhé straně se snaží překlenout rozdělení Evropy a oslabení transatlantické vazby. Tím v podstatě artikuloval obavy značné části české politické reprezentace, která se cítila nepohodlně konfrontována se zdánlivou nutností volby mezi oběma tábory. Tento prezidentův postoj je ovšem rovněž konzistentní s jeho osobními názory na cíle zahraniční politiky – podle Klause má být zahraniční politika natolik autonomní, že musí hájit především národní zájmy, zvláště v případě menších zemí. V případě irácké krize bylo českým zájmem neučinit jednoznačnou volbu pro aktivní podporu válečné koalice, ani pro tábor jejich odpůrců, a ostře odsoudil hlasy, které takový postoj označily za „lavírování“ mezi oběma stranami.

Tímto postojem Klaus potvrdil své širší filozofické přesvědčení o roli národního státu a nutnosti obrany národních zájmů v současnosti. Pro Klause je národní stát stále hlavním prostorem realizace svobody jednotlivce, a to se týká i zahraniční politiky – menší státy si nemají nechat vnučovat zahraničněpolitické pozice státy většími.

Máme-li tedy hodnotit celkově postavení prezidenta v průběhu irácké krize, můžeme učinit několik závěrů. Především, dominantní osobou byl v každém případě Václav Klaus, který se k aktuální mezinárodní situaci často vyjadřoval. Oproti tomu Václav Havel se po podepsání „dopisu osmi“ k zásahu v Iráku nevyjadřoval, a to ani později jako soukromá osoba. Klausovy názory byly konzistentní v průběhu celé krize. Prezident se neodchýlil ani od dříve artikulovaných postojů například ve vztahu k zásahu NATO v Kosovu.

Klausovy výroky ohledně irácké krize byly v zásadě konzistentní jak se stanoviskem vlády a parlamentu (což opakovaně zdůrazňoval), tak s převládajícím názorem české veřejnosti. Je ovšem nutno připustit, že i Klausův postoj prošel – minimálně v rétorické rovině – určitým vývojem. To je možno demonstrovat minimálně na dvou případech. Klaus vystupoval při jednání Bezpečnostní rady státu odmítavě vůči návrhu Ministerstva zahraničních věcí ČR, aby se Česká republika zapojila do operace Irácká svoboda, zřejmě z obavy, že bude tento návrh převzat do příslušného vládního usnesení. Jakmile ovšem vláda přijala kompromisní pozici, prezident se za ni postavil, neboť podle něj odrážela konsenzus politické reprezentace a byla přijatelná i z hlediska veřejného mínění. Dalším příkladem je již zmiňovaný názorový spor s americkým velvyslancem v Praze, kdy Klaus vyjádřil výhrady k postoji americké administrativy ve vztahu

k Iráku. Dne 31. března ale zaslal dopis prezidentu Bushovi,¹⁵ ve kterém zdůraznil českou podporu koalici (byť realizovanou v rámci operace Trvalá svoboda) – v duchu vládního usnesení i parlamentního mandátu – i postoji americké administrativy a opakovaně podtrhl postavení České republiky jako silného člena NATO a spojence USA.

Pokud se máme pokusit o zhodnocení role prezidenta na základě zkušenosti z irácké krize v zahraniční politice obecně, je možno říci, že zde působily dva základní faktory. Ústavní vymezení prezidenta vyžaduje, aby závazné kroky koordinoval s vládou. To však neznamená, že by se s ní nutně musel názorově shodovat ve všech hlavních zahraničněpolitických otázkách. V případě irácké krize tomu tak bylo, v mnoha dalších případech tomu tak není. V průběhu války v Iráku například vznikl silný rozpor mezi prezidentem a vládou, resp. ministrem zahraničí, ohledně debaty o budoucnosti Evropy v závěrečných fázích jednání Konventu, který téměř přerostl v mediální boj těchto ústavních činitelů. Tímto se dostáváme k druhému faktoru, kterým je osobnost prezidenta, která velmi silně ovlivňuje jeho roli v zahraniční politice. Tím, že hlava státu je ztělesněním státnosti a suverenity, dostává se jí ceremoniálních poct stejně jako prostoru v médiích, je osobou velmi viditelnou a s jasně slyšitelnými názory. Prezident může poměrně volně artikulovat své zahraničněpolitické názory, jelikož není ze své funkce odpovědný. To může způsobit zmatení veřejnosti či médií, které mnohdy nesprávně považují výroky prezidenta za závazné stanovisko politické reprezentace, tj. vlády. I to se stalo v případě irácké krize, kdy podpis Havla pod „dopis osmi“, ač byl činem naprosto osobním a symbolickým, byl mnohdy nesprávně považován za postoj české vlády, která se od něj musela následně distancovat a vysvětlovat tento krok zahraničním partnerům.

15) Dopis Václava Klause prezidentu Bushovi ze dne 31. 3. 2003, viz příloha.

3. VLÁDA

3.1 Ústavní zakotvení

Pozice České republiky během irácké krize a ve věci samotné intervence koalice v Iráku byla nejvíce determinována postojem vlády a rozložením sil v ní. Je to dáno tím, že vláda je podle Ústavy České republiky a podle politického úzu odpovědná za formulaci zahraniční politiky země.

Vláda je podle článku č. 67 Ústavy ČR „vrcholným orgánem výkonné moci“, což se vztahuje i na zahraniční politiku. I v České republice se však vláda o své pravomoci dělí s jinou složkou moci výkonné – prezidentem republiky. Pravomoci prezidenta jsou ale velmi omezené. Mnohé z nich (např. sjednávání mezinárodních smluv) prezident může – a také to dělá¹⁶ – delegovat na vládu. Vláda na rozdíl od prezidenta disponuje rozsáhlým aparátem umožňujícím koncepční tvorbu a realizaci zahraniční politiky země. Je také odpovědná demokraticky zvolené dolní komoře parlamentu, což je z hlediska demokratičnosti zahraniční politiky důležité.

Vycházejme tedy z toho, že vláda je zodpovědná za zahraniční politiku země. Během irácké krize měla více svázané ruce než v jiných zahraničněpolitických otázkách. Vojenský charakter irácké krize ji totiž nutil jednat za účasti parlamentu, který musí podle Ústavy České republiky rozhodnout o tom, zda země vyšle své vojáky do zahraničí nebo zda na jejím území mohou setrvávat cizí vojska. Kompetence jsou samozřejmě rozděleny i uvnitř vlády. Za oblast zahraniční politiky odpovídá ministr zahraničí, jehož ministerstvo má podle tzv. Kompetenčního zákona,¹⁷ který zřizuje a stanovuje působnost ministerstev a jiných správních úřadů, přímo za úkol vytvářet koncepci zahraniční politiky a koordinovat ji (je tedy nositelem kontinuity zahraniční politiky země). V případě války v Iráku – vzhledem ke zmíněnému vojenskému charakteru událostí – nelze ale opomenout také roli ministra obrany, který je odpovědný za vnější obranu a bezpečnost země.

Specifickou roli hraje předseda vlády, který je nejsilnějším aktérem v českém ústavním systému. Premiér má dominantní postavení v Bezpečnostní radě státu, která je stěžejním orgánem vlády pro oblast národní bezpečnosti a která se skládá

16) Úzus opírající se o rozhodnutí Václava Havla.

17) Zákon ČR č. 2/1969 Sb. (45krát novelizován, naposledy v roce 2000) o zřízení ministerstev a jiných orgánů státní správy České (sociálně) republiky.

převážně z členů vlády a prezidenta republiky.¹⁸ Vláda je sice kolektivním orgánem a rozhoduje většinou hlasů, které jsou si rovny, premiérovo slovo má však ve vládě *de facto* největší váhu, neboť s premiérem (který je v českém politickém systému zároveň předsedou největší vládní strany) vláda stojí a padá.

Z hlediska ústavního systému České republiky je přirozené, že největší odpovědnost během irácké krize ležela na bedrech vlády, především premiéra, ministra zahraničí a ministra obrany. Již zde je třeba zmínit fakt, že většina vlád České republiky jsou vlády koaliční. Ve vládě se tedy nutně střetávají také pohledy a zájmy politických stran, které tvoří vládní koalici, zároveň je ale nutné na půdě vlády najít v zájmu České republiky kompromis. Vzhledem k českému politickému systému je důležité podtrhnout skutečnost, že premiér a ministr zahraničí (v době irácké krize navíc vicepremiér) jsou často z různých politických stran. Tak tomu bylo i během irácké krize, během které mělo rozhodování ve vládě Vladimíra Špidly jiný charakter, než by mělo v předchozím jednobarevném kabinetu Miloše Zemana, který byl z hlediska českého politického systému spíše výjimečný.

3.2 Vládní usnesení: artikulace české pozice

V předvečer zahájení vojenské operace proti režimu Saddáma Husajna přijala vláda usnesení (19. březen 2003),¹⁹ ve kterém vyjádřila postoj České republiky k této věci, přičemž se držela mantinelů, které si sama (se změnami ze strany parlamentu) vytyčila svými předchozími rozhodnutími (především usnesením z ledna 2003,²⁰ viz níže). Obsah vládního usnesení z 19. března 2003 lze shrnout takto: Vláda České republiky lituje, že se nepodařilo krizi vyřešit mírovými prostředky, ale odpovědnost za její vyhrocení svaluje na absenci spolupráce ze strany iráckého režimu. Vláda má pochopení pro použití síly vůči Iráku, ale vzhledem k tomu, že pro ně nebylo dosaženo nového mandátu Rady bezpečnosti OSN, nebude se Česká republika podílet přímo na vojenské operaci. Nicméně prapor radiační, chemické a biologické obrany Armády ČR, již dříve vyslaný do Kuvajtu v rámci operace Trvalá svoboda, je připraven k nasazení v případě použití nebo důvodného podezření z použití zbraní hromadného ničení proti civilnímu obyvatelstvu nebo koaličním silám v oblasti působení praporu. Vláda také vyjádřila vůli poskytovat dále Iráku humanitární pomoc a podílet se na poválečné obnově země.

¹⁸ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky.

¹⁹ Usnesení Vlády ČR ze dne 19. března 2003 č. 286 k reakci vlády v souvislosti s aktuálním vývojem situace kolem Iráku (celé znění viz příloha).

²⁰ Vládní usnesení č. 66/2003 ze 13. ledna 2003, viz příloha.

Tolik ve zkratce vládní usnesení k situaci kolem Iráku ze dne 19. března 2003, které vyjádřilo oficiální postoj vlády jménem České republiky. Tato – pro mnohé v České republice i v zahraničí – těžko a ne zcela jasně čitelná pozice²¹ (připomeňme nekonečné spekulace o tom, zda Česká republika tedy je, či není součástí válčící koalice) je výsledkem složitých jednání v Bezpečnostní radě státu a ve vládě. Při její tvorbě se projevil tři hlavní rysy české zahraniční politiky. Zaprvé, kontinuita polistopadové české zahraniční politiky, zadruhé pak politická konstelace ve vládě (odrážející konstelaci sil v Poslanecké sněmovně), zatřetí silná role konkrétních osobností na klíčových postech, posílena v tak krizovém momentu, jakým byla válka v Iráku. Pojďme se nyní podívat na tyto tři hlavní faktory, které všechny, byť každý trochu jinak, ovlivnily pozici Vlády České republiky k irácké krizi.

3.3 Kontinuita zahraniční politiky a ČR v táboře spojenců

Z hlediska kontinuity české zahraniční a bezpečnostní politiky je nutné nejprve referovat k základním dokumentům těchto politik: Koncepci zahraniční politiky České republiky²² a Bezpečnostní strategii České republiky²³. Oba tyto dokumenty vymezují rámec zahraniční a bezpečnostní politiky vlády v dlouhodobém horizontu. Cílem této kapitoly není tyto dokumenty dopodrobna rozebírat. Vzhledem k irácké krizi je však namístě zdůraznit některé jejich důležité aspekty. Oba tyto dokumenty vycházejí z geopolitického postavení země, jejího začlenění do mezinárodních struktur a také aktuální situace v mezinárodním dění. Je příznačné, že pro zemi velikosti České republiky je v takových koncepcích důležité zdůraznit mezinárodní spolupráci mírovými prostředky, multilateralismus a mezinárodní právo.²⁴ Když se však podíváme na hlavní priority české zahraniční a bezpečnostní politiky formulované ve zmíněných dokumentech, shledáme, že mezi ně patří vedle členství v EU především aktivní členství a působení v NATO a boj proti terorismu.²⁵ Je možné konstatovat, že transatlantická vazba obecně je vedle Evropské unie a dobrých vztahů se sousedy jedním z hlavních pilířů české zahraniční politiky. V případě obranné politiky státu je její role ještě akcentována.

²¹ Někteří experti nicméně poukazují na to, že zahraniční politika „má právo“ na to být nečitelnou. Zajímout jednoznačný postoj je ve složitém kontextu mezinárodních vztahů velmi obtížné, zvláště pro malou zemi.

²² Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003-2006, schválená vládou ČR dne 3. března 2003.

²³ Bezpečnostní strategie ČR, naposledy novelizována vládou ČR dne 10. prosince 2003.

²⁴ Koncepce zahraniční politiky ČR: Oddíl 2.3 - Principy zahraniční politiky ČR, Bezpečnostní strategie ČR: Oddíl II. - Východiska bezpečnostní politiky ČR.

²⁵ Tamtéž. Oddíl 3. - Priority zahraniční politiky ČR, Oddíl III. - Bezpečnostní zájmy ČR.

Je možné říci, že Česká republika na základě zmíněných koncepcí preferuje řešení krizí diplomatickými prostředky a v rámci OSN, ale když dojde takzvaně na „lámání chleba“, je připravena (vzhledem k pořadí svých dlouhodobých priorit) se přidat na stranu svých euroatlantických spojenců v NATO a Evropské unii. Když v NATO a v EU – tak jako během irácké krize – neexistuje shoda, Česká republika se z pohledu svých reálných zájmů a skutečných priorit v zahraniční a hlavně bezpečnostní politice nejspíše připojí k postojům Spojených států jako vůdčí země transatlantického společenství. Je to dáno jednak pohnutou historickou zkušeností USA či převládající „anglosaskou orientací“²⁶ většiny lidí tvořících a provádějících zahraniční a obrannou politiku státu, ale i analýzou konkrétních faktů: Spojené státy představují největší vojenskou mocnost na světě, která navíc za své spojence přebírá jisté bezpečnostní záruky. Jak potvrdil jeden pracovník ministerstva zahraničí, České republice se vždy vyplatilo být s USA, i proto, že jí zatím nikdo nenabídl lepší společenství.

Z pohledu koncepce a úzu české zahraniční a bezpečnostní politiky se tedy Česká republika musela nutně ocitnout na seznamu těch, kteří americkou politiku vůči Iráku podporují. Dalším důvodem pro minimálně nepřímou podporu války v Iráku ze strany ČR bylo velké pochopení českých představitelů pro svržení diktátorského režimu, byť i za použití síly. V projevech a vyjádřeních českých politiků (nejvíce ministra zahraničí Cyrila Svobody) zaznívalo mnoho odkazů na to, že Česká republika má vlastní historické zkušenosti s diktaturou, a měla by proto podporovat úsilí o její svržení v Iráku. Nicméně i argument se zbraněmi hromadného ničení hrál v českém uvažování poměrně významnou roli, byť byl zastíněn argumentem o svržení diktatury. Podle některých zdrojů blízkých MZV panovalo na ministerstvu velmi silné přesvědčení o tom, že Irák vlastní zbraně hromadného ničení a představuje skutečnou hrozbu pro západní svět.

Česká vláda by deklarací jasné proválečné pozice a zapojením ČR do války proti Iráku jednala rovněž v duchu kontinuity české zahraniční politiky a návaznosti na dřívější počínání českých vlád. Tuto kontinuitu české zahraniční politiky ve vztahu k Iráku je možné demonstrovat na několika příkladech:

- Československo se aktivně účastnilo první války v Perském zálivu;
- Česká republika se po celá 90. léta velmi angažovala v irácké problematice (například na půdě Rady bezpečnosti OSN v letech 1994-1995, kdy byla jejím členem. Tento „zájem“ České republiky o Irák byl dán jednak úsilím České republiky vstoupit do NATO a také Evropské unie, ale především dřívějšími úzkými, převážně obchodními vztahy Československa s Irákem. Tuzemské firmy

26) Podloženou vzděláním na amerických a britských univerzitách či stážením v americké a britské armádě apod.

vždy do Iráku masivně vyvážely a v zemi přímo působily – v Iráku se prý říká traktorů „zetor“. Podle zdrojů z MZV měla Česká republika silnou motivaci útok na Irák spíše podpořit, a to s ohledem na možné navázání na předchozí dobré obchodní kontakty s touto potenciálně nejbohatší zemí Středního východu.);

- Česká vláda vyjádřila solidaritu s USA po útocích z 11. září a okamžitě Spojeným státům nabídla pomoc v boji proti terorismu – konkrétně vyslání praporu radiační, chemické a biologické obrany do Kuvajtu²⁷ a plnění nemocnice do Afghánistánu v rámci operace Trvalá svoboda;²⁸
- Česká vláda také nedlouho po 11. září 2001 informovala Spojené státy o tom, že v Praze pobýval vůdce teroristů z 11. září Muhammad Atta a že se dokonce sešel s některými iráckými představiteli. To se později ukázalo být falešnou stopou. Někteří analytici ale připouštějí, že tato událost měla vliv na pozdější vstřícnost České republiky vůči USA během irácké krize, a to proto, že ČR Spojené státy navedla na falešnou stopu a měla tedy jak se říká „máslo na hlavě“, především v souvislosti s odůvodňováním války v Iráku existencí spojitosti mezi iráckým režimem a Al-Kaidou;
- Česká republika byla organizátorem summitu NATO v Praze v listopadu 2002, který měl zásadní význam pro utužení budoucí protiirácké koalice. Čeští politici na něm rovněž tváří v tvář vůdčím budoucí protiirácké koalice v podstatě přislíbili, že se Česká republika bude v celé záležitosti angažovat na jejich straně;
- Česká republika umožnila pobyt koaličních vojsk na území republiky a přelety spojeneckých letadel a rozšířila mandát praporu o možnost nasazení na území Turecka a Izraele (usnesení vlády a parlamentu z ledna 2003²⁹). V předvečer války v Iráku vyhostila některé irácké diplomaty ze země jako nežádoucí osoby.

3.4 Druhý faktor: politická konstelace ve vládě

Z toho, co jsme popsali výše, tedy vyplývá, že Česká republika by se měla přidat ke koalici vedené USA a Velkou Británií při operaci Irácká svoboda. Tomu odpovídalo i stanovisko ministerstva zahraničí (viz níže), hlavního „patrona“ kontinuity zahraniční politiky země. Nezapojení České republiky do operace Irácká svoboda nebylo dáno ani protiválečně naladěným veřejným

27) Vyslání praporu do Kuvajtu mělo pro Spojené státy velký význam, který ještě zesílil v předvečer války v Iráku. Kuvajť totiž odmítl své svolení s pobytem vojsk USA a jejich spojenců na svém území zabezpečením účinné ochrany svých obyvatel před zbraněmi hromadného ničení.

28) Ke kterému došlo o rok později na základě usnesení vlády z 11. září 2002 a následného usnesení parlamentu.

29) Vládní usnesení č. 66/2003 ze 13. ledna 2003, viz příloha.

míněním,³⁰ ani opozicí prezidenta Klause vůči jednoznačné podpoře války v Iráku. Prvořadým faktorem zde byla politická konstelace uvnitř vlády Vladimíra Špidly, která byla odrazem uspořádání sil v Poslanecké sněmovně, a také skutečnost, že se vláda opírala o většinu jednoho poslance.

Špidlův koaliční kabinet byl totiž v této otázce vnitřně rozdělen. Na jedné straně zde byly dvě menší koaliční strany – KDU-ČSL, jejíž tehdejší předseda Cyril Svoboda byl ministrem zahraničí, a US-DEU, které požadovaly explicitní podporu válečné koalice a zapojení České republiky do válečných operací v Iráku (shodně s návrhem usnesení vzešlým z Černínského paláce, viz níže), na druhé straně zde byli někteří ministři největší vládní strany ČSSD, kteří zastávali zcela opačné stanovisko.

3.5 Návrh Ministerstva zahraničních věcí ČR

Ministr Svoboda na zasedání vlády 19. března hájil návrh usnesení,³¹ vypracovaný na jeho ministerstvu převážně pracovníky Bezpečnostního odboru MZV (prakticky jediný odbor ministerstva, který se situaci kolem Iráku zabýval), který spadl pod tehdejšího náměstka pro bezpečnost Alexandra Vondru. Tento návrh předpokládal zapojení České republiky do operace Irácká svoboda na základě již dříve přijatých rezolucí OSN (hlavně rezoluce 1441), dávající podle interpretace MZV mandát pro vojenskou operaci proti iráckému režimu. Hodí se zde podotknout, že obecně mezi pracovníky ministerstva zahraničí převládalo spíše pochopení strategických a dlouhodobějších amerických motivů pro válku v Iráku.³²

Pozice ministerstva zahraničí, počítající se zapojením českých vojáků do operace Irácká svoboda, však šla podle většiny členů Bezpečnostní rady státu a vlády mimo rámec usnesení parlamentu ze 17. ledna 2003,³³ ve kterém stojí, že české jednotky se budou moci zapojit do operací souvisejících s vynucením předchozích rezolucí a odzbrojením Iráku za podmínky existence nového mandátu OSN. MZV se při své argumentaci o faktické existenci mandátu OSN pro intervenci do Iráku zřejmě opíralo především o následnou větu lednového parlamentního usnesení: O tom, zda je mandát OSN naplněn, rozhodne vláda svým usnesením na základě nového aktu Rady bezpečnosti OSN. Podle MZV tedy v momentě, kdy tento akt neexistuje,

30) Podle výzkumu veřejného mínění provedeného agenturou CVVM 26. 3. 2003 bylo 71 % obyvatel ČR proti právě zahájené válce v Iráku a podporovalo ji pouze 22 %. Podobná čísla nabízejí i další průzkumy. Premiér a ministr zahraničí zdůrazňovali, že se veřejným míněním řídit nebudou, protože je to vláda, kdo za své rozhodnutí jménem země nese odpovědnost. Ministr Svoboda ale připustil, že „by bylo něco špatného ve státě českém, kdyby občané chtěli válku“ (rozhovor na Českém rozhlasu 1, 18. 3. 2003.).

31) Jedná se o interní dokument, který není bohužel k dispozici.

32) Informace vychází z rozhovorů s pracovníky MZV.

33) Viz příloha.

může vláda stále rozhodnout o tom, zda je mandát naplněn. Návrh předložený ministerstvem zahraničí nakonec nebyl vládou přijat, a to kvůli silné opozici ze strany některých ministrů ČSSD,³⁴ kteří podle některých zdrojů dokonce přišli s jakýmsi protinávrhem s pravděpodobně protiválečným vyzněním.

Ve sporech uvnitř vlády nešlo ani tak o charakter či finanční nákladnost vojenského zapojení ČR, které byly dány předem danými faktickými možnostmi. Charakter vojenské účasti ČR byl již determinován konkrétní žádostí americké vlády na zapojení českého protichemického praporu do operace v Zálivu.³⁵ Problém spočíval v politickém vyznění vládní pozice – zda česká jednotka bude moci vstoupit do Iráku a bude tak součástí operace Irácká svoboda – (i když chybí nový mandát Rady bezpečnosti), nebo zda nadále zůstane pouze součástí operace Trvalá svoboda. Hodí se zde podotknout, že ze strany USA a jejich spojenců, stejně jako odpůrců, nebyl těmto nuancím přikládán příliš velký význam.

Jak již bylo řečeno, většina členů vlády nechtěla jít za rámec mandátu daný parlamentem (usnesení ze 17. ledna 2003), který podle jejich názoru podmiňoval českou účast na bojových operacích v Iráku existencí nového mandátu Rady bezpečnosti. O vyslání vojáků do Iráku by tedy musel znovu rozhodnout parlament na plenárních zasedáních obou komor, na což v zásadě nebyl vzhledem k rychlému sledu událostí čas.³⁶ Jednání parlamentu by se totiž navíc mohla velmi protáhnout kvůli artikulaci velkého počtu různorodých postojů vycházející ze široké škály názorového spektra v parlamentu.

3.6 Přijetí vládní pozice

Po náročných jednáních ve Strakově akademii nakonec nad rozpory uvnitř vlády převážilo vědomí vládní odpovědnosti spolu s vůlí dosáhnout v dané situaci co nejrychleji společné vládní pozice. Pro výsledný kompromis v podobě vládního usnesení z 19. března hlasovali všichni ministři a všichni jej také posléze hájili.

Podle tohoto usnesení Česká republika tedy *de iure* zůstala vně operace Irácká svoboda a její jednotky nesměly vstoupit na území Iráku.³⁷ V tomto bodě se ale projevily jisté rozpory v interpretaci u jednotlivých členů vlády. Předseda vlády Špidla totiž v Poslanecké sněmovně 15. dubna prohlásil, že prapor měl právo zasáhnout

34) Podle některých zdrojů blízkých vládě dokonce místopředseda vlády Pavel Rychetský hrozil demisí, pokud by byl návrh MZV vládou přijat.

35) USA o to požádaly vládu ústy svého velvyslance v Praze Craiga Stapletona na lednu 2003.

36) Připomeňme, že zahájení vojenské operace bylo na spadnutí, neboť ultimátum dané americkým prezidentem Saddám Husajnovi mělo brzy vypršet, v noci, která následovala po zasedání vlády.

37) Proto se musel rozdělit česko-slovenský prapor, který vznikl sloučením českého a slovenského praporu v Kuvajtu, protože slovenský prapor měl od své země mandát do Iráku vstoupit.

i v Iráku v případě použití zbraní hromadného ničení.³⁸ Oproti tomu náměstek ministra obrany Jaroslav Škopek předtím tvrdil (26. března) v zahraničním výboru sněmovny opak – že český prapor do Iráku jít nemůže.³⁹

Nakonec české jednotky do Iráku vstoupily v rámci vyslání 7. polní nemocnice do Basry, které asistovala i část protichemického praporu z Kuvajtu. O vyslání polní nemocnice rozhodla vláda 1. dubna 2003 na základě žádosti představitelů města Basra a britského velení (Basra spadala do britského sektoru). Vláda o vyslání nemocnice rozhodla bez jakýchkoli průtahů a vnitřních sporů, narozdíl od svého březnového usnesení). Existoval zde totiž mandát OSN⁴⁰ pro poskytování humanitární pomoci poválečnému Iráku, ke které se navíc vláda sama zavázala v usnesení z 19. března. A nemocnice měla být výhradně podřízena národnímu velení, a nikoli velení operací Trvalá svoboda nebo Irácká svoboda (CENTCOM), i když ve spolupráci s nimi.

3.7 Síla osobností

Nyní se dostáváme ke třetímu faktoru, který determinoval vládní pozici a jednání vzhledem k situaci v Iráku: k roli konkrétních osobností v rámci vlády a ministerstev. Jak již bylo řečeno, v situaci natolik výjimečné, jakou byla válka v Iráku, jejich vliv značně posílil.

Klíčovou roli při tvorbě vládního usnesení sehrál předseda vlády Vladimír Špidla, který stál v pozici „arbitra“ a je *de facto* autorem výsledného kompromisu. Sám založením pacifista si byl ale dobře vědom, že Česká republika by měla spojencům nějak vyhovět, přičemž ani on nechtěl vybočit z již zmíněného mandátu parlamentu uděleného vládě 17. ledna.⁴¹ V rozporu se svými osobními názory nakonec prozrazoval to, co bylo podle něho z hlediska České republiky nejlepší. Vladimír Špidla komentoval svůj a potažmo vládní postoj takto: na dotazy novinářů, na které židli sedí Česká republika (rozumí se, jestli je na straně na straně zastánců, či odpůrců války v Iráku) odpověděl premiér, že Česká republika sedí na české židli.⁴²

Pak zde byl vliv klíčových aktérů, kteří se danou situací přímo zabývali a měli k tomu pravomoci vyplývající z podstaty výkonné moci. Jde především o ministra zahraničí Cyrila Svobodu a jeho náměstka pro bezpečnost Alexandra Vondru, ministra obrany Jaroslava Tvrdíka a v neposlední řadě i velvyslance ČR v USA a Kuvajtu Radima Palouše a Janu Hybáškovou.

38) Zápis z jednání PS PČR ze dne 15. 4. 2003, www.psp.cz.

39) Zápis z jednání Zahraničního výboru PS PČR ze dne 28. 3. 2003, www.psp.cz.

40) Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1472 ze dne 28. března 2003.

41) Informace vychází ze zdroje blízkého bývalému premiérovi.

42) BBC, Václav Moravec, 24. 3. 2003.

Jednání zmíněných osobností se projevil tím, že Česká republika byla státy protirácké koalice i ostatními *de facto* vnímána jako její plnohodnotný člen, přestože to neodpovídalo liteře vládních a parlamentních usnesení.⁴³ Je tedy velmi těžké odhadnout, zdali by tomu tak bylo v případě, že by k válce v Iráku došlo během funkčního období vlády Miloše Zemana s Janem Kavanem na ministerstvu zahraničí.

Klíčovou postavou v Černínském paláci v době irácké krize byl náměstek ministra zahraničí pro bezpečnost Alexandr Vondra. Právě on podnítl Václava Havla k podepsání „dopisu osmi“, ke kterému se vláda nepřipojila.⁴⁴ Havel jej sice podepsal na samém konci svého mandátu a spíše jako soukromá osoba, ale v zahraničí a zvláště pak v USA byl Havlův podpis, vzhledem k respektu, kterému se první prezident ČR těšil a těší, vnímán jako vyjádření postoje České republiky. Proto Česká republika od začátku figurovala na seznamu zemí, které podporují válku v Iráku (seznam vypracovalo ministerstvo zahraničí USA), přestože se k této věci vláda vlastně ještě nevyjádřila.

Alexandr Vondra byl také duchovním otcem výše popsaného návrhu vládního usnesení, který vypracovalo ministerstvo zahraničí a se kterým přišel za své ministerstvo na Bezpečnostní radu státu a posléze na zasedání vlády 19. března ministr zahraničí Svoboda. Sám Vondra je také na zasedání obou orgánů nejvíce obhajoval. Tento návrh na zapojení ČR do operace Irácká svoboda vesměs odpovídal dosavadní české zahraniční politice. Ovšem jeho jasné proválečné a proamerické vyznění bylo dáno do velké míry tím, že za ním stál právě Alexandr Vondra – bývalý velvyslanec ve Spojených státech a vládní zmocněnec pro organizaci pražského summitu NATO, kterého je možné řadit mezi přesvědčené „atlantisty“ a zastánce americké zahraniční politiky. „Vondrův návrh“ byl sice vládou odmítnut, přesto se o něm diskutovalo v médiích, protože Alexandr Vondra se příliš netajil tím, jaký postoj ve vládě zastává.

O poznání méně jasná byla pozice samotného ministra zahraničí Cyrila Svobody. Ten sice nakonec „Vondrův návrh“ přijal za svůj a ve vládě jej obhajoval, ale měl k němu jisté, spíše skryté výhrady, determinované jeho osobním názorem. Ministrovi totiž vůči jednoznačné podpoře válečné koalice bránila jeho fixace na mezinárodní právo a klíčovou roli OSN v mezinárodních vztazích, negativní stanovisko k válce ze strany katolické církve a v neposlední řadě také jeho „evropanství“ akcentované skutečností, že Česká republika byla v době irácké krize jen pár měsíců před referendem o vstupu do EU. Cyril Svoboda se tedy nakonec snáže ztotož-

43) Česká republika byla také následkem konkrétního snažení těchto osobností přizvána k jednání o poválečné rekonstrukci Iráku, což v sobě zahrnovalo i možné zakázky pro české firmy.

44) Premiér Špidla v duchu toho, co něm bylo řečeno výše, se k prohlášení připojit nechtěl, ale rozhodně neprotestoval proti tomu, že to někdo „za Českou republiku“ učinil.

nil s konečnou verzí vládního usnesení, které sice vyjadřuje spojencům podporu, ale nečiní z České republiky zemi, která válčí v Iráku. Svoboda sám svůj osobní postoj vyjadřoval v médiích v různých variacích zhruba tak, že válku jsme sice nechtěli, ale když už vypukla, jsme samozřejmě na straně našich spojenců, a ne Bagdádu.

Zdůrazněme také počínání dvou lidí přímo „v akci“ – ministra obrany Tvrdíka a velvyslankyně v Kuvajtu Jany Hybáškové. Oba dva byli válce v Iráku velmi nakloněni a v tomto smyslu také ovlivnili vládní postoj. Do gesce ministerstva obrany spadalo řízení české vojenské účasti v oblasti války v Iráku. Ministerstvo bylo v úzkém styku s velením operace Trvalá svoboda a Irácká svoboda (CENTCOM) v Tampě na Floridě, pod které spadal český prapor v Kuvajtu od počátku svého druhého působení v Zálivu počínaje rokem 2002. Ministr obrany byl tedy v podstatě prostředníkem a komunikačním kanálem mezi vládou a americkým velením. Jeho vliv na vytváření obrazu České republiky jako jednoznačného spojence USA byl tedy velmi významný.

Také velvyslankyně v Kuvajtu Jana Hybášková byla ve styku s americkou armádou, v jejím případě prostřednictvím koaličních vojsk shromážděných v kuvajtském Campu Doha. Jana Hybášková u koaličních jednotek a místního velení v Kuvajtu vytvářela dojem, že Česká republika je jednoznačným spojencem koalice ve válce v Iráku. Velvyslankyně již předtím u české vlády lobbowała za udržení praporu v Kuvajtu, později přímo za účast v operaci proti Iráku či za vyslání polní nemocnice do Basry. Zúčastnila se také jednání o sestavení prozatímní irácké vlády v Nasiriji a byla klíčovou osobou (ve spolupráci s MZV) při koordinaci úsilí vlády o zapojení českých firem do poválečné rekonstrukce Iráku. Podle zdrojů blízkých vládě velvyslankyně koordinovala své úsilí nejvíce s ministrem Tvrdíkem a Alexandrem Vondrou, nikoli však se svým nadřízeným ministrem Svobodou.⁴⁵

Při hodnocení rozporuplné, ale v zásadě jediné možné vládní pozice je zapotřebí počítat se všemi třemi uvedenými faktory. Kontinuita zahraniční politiky poslala Českou republiku do tábora států podporujících protiiráckou koalici. Vnitropolitická konstelace měla za následek to, že ČR slovy Alexandra Vondry nechtěla „hrát na pravém křídle, ale pouze fandila v hledišti“,⁴⁶ ale vliv konkrétních osobností pak způsobil to, že ČR byla v rámci protiirácké koalice „aktivnější“, než by se na první pohled zdálo na základě znění usnesení vlády a parlamentu, a že nás mnohé státy dokonce považovaly za zemi, která se přímo účastní války v Iráku.

45) To mohlo mít vliv na rozhodnutí vlády v listopadu 2003 ji jako velvyslankyni odvolat. Oficiálním důvodem ale byla její otevřená kritika rozhodnutí vlády stáhnout z Iráku polní nemocnici.

46) Rozhovor pro BBC, 24. března 2003.

4. PARLAMENT

4.1 Ústavní zakotvení

Roli českého parlamentu v oblasti zahraniční politiky je možno vnímat především jako obecnou politickou kontrolu vlády, a tudíž i její zahraniční politiky, ze které se parlamentu odpovídá. V několika oblastech má ovšem poměrně významné pravomoci, které jdou nad rámec zásahu parlamentu do zahraničně-politické oblasti ve standardních demokraciích. Tyto aspekty se významně projeví právě v průběhu irácké krize.

Ústava ČR nemá jasné vymezení, jakým způsobem parlament kontroluje provádění zahraniční politiky vládou – toto vymezení je ponecháno na provedení podústavními předpisy, tj. zákony, případně interními pravidly jednotlivých institucí. Jedná se především o klasické interpelační právo poslanců a senátorů vůči členům vlády. Ústava České republiky ovšem obsahuje několik ustanovení, na základě kterých má parlament právo do provádění zahraniční politiky zasahovat, případně podmiňovat určité kroky vlády svým souhlasem. Pomineme-li nutnost souhlasu parlamentu s většinou mezinárodních smluv (krok, který je občas nepřesně označován jako ratifikace, tu ovšem dle ústavy provádí prezident republiky⁴⁷), jedná se o několik dalších pravomocí, jejichž výkonem parlament právě v souvislosti s iráckou krizí do zahraniční politiky zasáhl.

Na základě článku 43 Ústavy České republiky má parlament právo rozhodovat o věcech, které se týkají otázek souvisejících s bezpečnostními a obrannými aspekty zahraniční politiky. Konkrétně jde o vyhlášení válečného stavu nebo plnění závazku vzájemné obrany, účast v obranných systémech mezinárodních organizací, vyslání ozbrojených sil mimo území České republiky a pobyt cizích vojsk na českém území.⁴⁸ V jistých případech mohou být taková rozhodnutí vyhrazena vládě, pokud by byly jednotky vyslány na dobu kratší než 60 dní nebo se jednalo například pouze o povolení přeletu či průjezdu takových jednotek přes české území. V takovém případě ovšem zůstává poslední slovo vyhrazeno parlamentu; vláda jej musí o takovém rozhodnutí neprodleně informovat a ke zrušení jejího rozhodnutí pak stačí rozhodnutí

47) Článek 49 Ústavy České republiky.

48) Článek 43 Ústavy České republiky.

jedné komory parlamentu. Specifikou rozhodování parlamentu o uvedených otázkách je kvorum, pro schválení kteréhokoli z výše uvedených usnesení se totiž vyžaduje absolutní většina poslanců a senátorů, tj. nadpoloviční většina všech členů obou komor.

4.2 Debata a role parlamentu před zahájením irácké operace

Parlamentní debata o postoji České republiky v případě možného vojenského zásahu proti Iráku byla dána z velké části ústavním vymezením pravomocí zákonodárného sboru v zahraničně-obranné oblasti a okolnostmi, které předcházely samotné vojenské operaci.

Již v roce 2002 rozhodla ještě předchozí vláda premiéra Zemana o účasti Praporu radiční, chemické a biologické ochrany Armády České republiky v protiteroristické operaci Trvalá svoboda,⁴⁹ stejně jako o vyslání 6. a 11. polní nemocnice Armády ČR do Afghánistánu. Tím demonstrovala svůj záměr stát se součástí protiteroristické koalice. Uvedená jednotka byla umístěna v Kuvajtu a mohla zasáhnout kdekoli v rámci uvedené operace (mandát se vztahoval celkem na 22 zemí, v lednu 2004 byl rozšířen na Turecko a Izrael; jednotka ovšem nemohla zasáhnout na území Iráku). Klíčovou otázkou tedy bylo, jestli a jak bude možno zapojit uvedenou jednotku do nové operace, jejímž cílem bylo odzbrojení Iráku. Je evidentní, že pro nasazení jednotky v rámci operace Irácká svoboda by musel odřad získat nový mandát parlamentu.

Základem pro diskusi o mandátu jednotky se stalo vládní usnesení o dané věci ze dne 13. ledna 2003.⁵⁰ Vláda se zabývala situací kolem Iráku v souvislosti s žádostí vlády USA již v lednu 2003 a měla mj. zaujmout své stanovisko k případnému vojenskému zásahu. Senát a Poslanecká sněmovna se zabývaly vládním usnesením ve dnech 16. a 17. ledna 2003, kdy přijaly klíčové usnesení.⁵¹ V něm vyslovily souhlas s pobytem ozbrojených sil účastníků se případné vojenské operace na území ČR a s přelety aliančních letadel českým vzdušným prostorem. V tomto smyslu potvrdily stanovisko vlády, která tímto chtěla vyjádřit podporu budoucí protisaddámovské koalici. Rovněž bylo rozhodnuto o posílení odřadu umístěného v Kuvajtu na prapor do 400 osob a o rozšíření jeho působnosti o území Turecka a Izraele za podmínky žádosti nebo souhlasu těchto států.⁵²

49) Usnesení vlády ČR z 11. 9. 2002 č. 866.

50) Usnesení vlády ČR č. 66 z 13. ledna 2003 o opatřeních souvisejících se situací týkající se Irácké republiky.

51) Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu z 9. schůze dne 17. 1. 2003 k vládnímu návrhu opatření souvisejících se situací týkající se Irácké republiky.

52) Viz příloha: Vládní usnesení č. 66/2003 ze 13. ledna 2003, www.vlada.cz.

Otázka zapojení praporu do akce Irácká svoboda pak měla byla podmíněna existencí mandátu OSN. To představovalo zřejmě nejkontroverznější bod celého jednání parlamentu v dané záležitosti. Existence či absence mandátu pro vojenský zásah totiž byla kontroverzním bodem i v samotné Radě bezpečnosti. Spojené státy a Velká Británie tvrdily, že tento mandát je dán již rezolucí č. 1441. Oproti tomu Francie, ale například i generální tajemník OSN Kofi Annan nebo předseda Valného shromáždění OSN Jan Kavan tvrdili, že pro případnou vojenskou akci je třeba získat mandát nový. V době, kdy parlament o vládním usnesení jednal, probíhala ještě stále mise zbrojních inspektorů OSN a nebylo zřejmé, k jakým závěrům dospěje.

Zároveň v parlamentu panovalo rozsáhlé přesvědčení, že vojenský zásah doposud není *fait accompli* a že Rada bezpečnosti přijme další rezoluci, která případnou vojenskou operaci posvětit.

4.3 Poslanecká sněmovna – kritika ze strany opozice

Debatu v Poslanecké sněmovně je možno charakterizovat jako velmi dynamicou. Vyjádřili se během ní zástupci všech hlavních politických sil zastoupených v dolní komoře. Diskuse reflektovala přesvědčení, že parlament pokládá celou záležitost za velmi zásadní a chce k ní zaujmout postoj. Projevily se zde hlavní ideologické linie parlamentních politických stran. Poslanci KSČM, kteří se v rozpravě k vládnímu usnesení vehementně vyjadřovali, jej vnímali jako výsledek tlaku americké vlády na Českou republiku ve snaze získat její podporu pro případný útok a pro aktivní zapojení jednotky ČR v Kuvajtu do operace. Komunistická strana odmítla podepsat vládě bíanco šek na účast ve vojenské operaci, pokud nebude zcela jasně zašitěna novou rezolucí Rady bezpečnosti OSN na základě Hlavy VII Charty OSN a nebude podpořena jednoznačnými závěry zbrojních inspektorů. V tomto směru podalo několik poslanců KSČM zpřesňující pozměňovací návrhy k vládnímu usnesení (Exner, Maštálka, Ransdorf), z nichž všechny byly zamítnuty.

ODS se prostřednictvím poslance Petra Nečase nevyjadřovala ani tak k meritě debaty, ale spíše se zaměřila na kritiku vlády a poslaneckých klubů vládní koalice za údajně nejednotný postoj. Nečas se snažil dokonce poukázat na existenci údajné vládní krize a vyzval premiéra, aby s projednáváním vládního usnesení k Iráku spojil hlasování o důvěře vládě.⁵³

Specifické bylo rovněž vystoupení Jana Kavana (ČSSD), který v té době zastával funkci předsedy Valného shromáždění OSN a v osobních názorech artikulo-

53) Zápis z 9. schůze Poslanecké sněmovny dne 16. ledna 2003, www.psp.cz.

val i stanovisko vysoce postaveného funkcionáře OSN. Zdůraznil, že k zapojení české jednotky do případné operace by mělo dojít až po obdržení jasného mandátu OSN a po dokončení činnosti zbrojních inspektorů.

Zásadním způsobem přispěl do debaty Jan Kasal, poslanec za KDU-ČSL. Argumentačně šlo jeho vystoupení víceméně v linii s ostatními poslanci koaličních stran (pokud jde o odkazy na nezbytnost mandátu OSN, respekt pro mezinárodní právo či důraz na stanovisko Evropské unie, ale i opatrné vyjádření papeže). Kasal ovšem přednesl pozměňovací návrh, který zásadně modifikoval či zpřesňoval vládní usnesení. Na jeho základě měla o naplnění mandátu OSN, který byl nezbytnou podmínkou pro účast ve vojenské operaci, rozhodnout vláda, ovšem pouze na základě nového aktu Rady bezpečnosti. Tím měla Sněmovna jasně deklarovat, že mandát v současnosti ještě nepokládá za naplněný, ale je třeba dalšího aktu Rady bezpečnosti. Nutno dodat, že v tomto okamžiku pokládalo mnoho poslanců za pravděpodobné, že Rada bezpečnosti novou rezoluci přijme. V případě, že by se tak nestalo, měl mít ovšem parlament pojistku proti možnému rozhodnutí vlády, které by mohlo mandát OSN odvozovat již od rezoluce č. 1441. Poslanecká sněmovna nakonec Kasalův pozměňovací návrh přijala a tím podstatně zúžila vládě manévrovací prostor pro případné zapojení do útoku na Irák.

Na druhé straně ovšem prapor získal mandát k provádění záchranných a humanitárních prací a k zásahu v případě použití zbraní hromadného ničení proti civilnímu obyvatelstvu nebo koaličním jednotkám. Tento mandát se ovšem vztahoval pouze na oblast působení praporu, tj. operační prostor operace Trvalá svoboda, který nezahrnoval území Iráku.

4.4 Senátní debata – menší vliv politických stran, větší vliv osobností

Při projednávání vládního usnesení v Senátu se projevíly značné rozdíly mezi vnímáním této otázky oběma komorami. Celá záležitost se zde jevila jako daleko méně kontroverzní. To je dáno několika faktory, které pramení ze strukturálních rozdílů mezi oběma komorami. Prvním faktorem je mnohem menší zastoupení komunistů (pouze 3 senátoři), kteří v Poslanecké sněmovně vystupovali proti vládní pozici nejagilněji. Dalším rozdílem je celkové liberálně-pravicové složení Senátu, které implikovalo širokou podporu vládnímu návrhu. Mimo to je ovšem nutné si uvědomit, že senátoři na rozdíl od poslanců jsou daleko méně vázání stranickou morálkou a mohou své názory artikulovat více autonomněji. Senátoři jsou díky odlišnému volebnímu systému voleni spíše jako osobnosti než jako příslušníci určitých politických stran. Posledním faktorem mohl být i fakt, že Senát je na veřej-

nosti méně viditelný než Poslanecká sněmovna, senátoři si tedy nemusí dávat takový pozor na konzistenci svého postoje s dříve artikulovanými názory. Vládním usnesením se nejprve zabýval zahraniční, bezpečnostní a obranný výbor, který doporučil vládní usnesení schválit poměrem 8:2.

Při projednávání otázky v plénu se naprostá většina senátorů vyslovila pro schválení vládní pozice. Mezi největší odpůrce patřilo vystoupení komunistického senátora Jaroslava Doubravy, který vnímal vládní pozici jako výsledek agresivní a militaristické politiky USA a tlaku americké vlády na zapojení Česka do válečné operace. Argumentoval tedy podobně jako jeho kolegové ve sněmovně. Ve velmi podobném duchu se ovšem neslo i vystoupení sociálnědemokratického senátora Richarda Falbra. Později patřil senátor Falbr mezi nejdůraznější kritiky vojenské operace a byl i ideovým otcem protiválečné deklarace, která byla schválena koncem března na sjezdu ČSSD a odsuzovala vojenský zásah proti Iráku.⁵⁴ Tyto dva projevy ovšem vybočovaly z celkového rázu debaty, která vesměs vyzněla ve prospěch vládního stanoviska, i když názory senátorů se mírně rozcházel. Někteří akcentovali roli mezinárodního společenství při možném vojenském zásahu (Zieleniec, Pithart), jiní, jako například Jan Ruml, pokládali tehdejší existující mandát OSN (rezoluce 1441) za dostatečný pro zahájení vojenské operace a argumentovali pro to, aby vláda jasně projevila vůli se do takové operace zapojit. Poměrně pragmatický postoj artikulovala senátorka Jaroslava Mooseroová, podle které neslo ve vládním rozhodnutí o otázku války a míru (která byla i podle ostatních senátorů mimo dosah českého parlamentu i vlády), ale primárně o vyjádření podpory možné válečné koalici povolením přeletu a pobytu vojsk, tedy o relativně jednoduchou volbu.

Diskuse se celkově nesla v tom duchu, že Irák představuje závažnou hrozbu pro mezinárodní společenství. Ještě více než otázky na zbraně hromadného ničení padaly odmítavé výroky na adresu iráckého režimu, jehož odsouzení se stalo dominantním prvkem senátní debaty. Výsledek senátního hlasování drtivou většinou 70:3:3 vládní usnesení schválil. Je rovněž důležité podotknout, že Senát toto usnesení schválil jako první (již 16. ledna), což mohlo mít vliv na dynamiku debaty v Poslanecké sněmovně. Zajímavou skutečností je, že ač Senát schválil vládní usnesení v nezměněné podobě, Poslanecká sněmovna přijala pozici odlišnou. Jednalo se právě o onen Kasalův pozměňovací návrh, který stanovil podmínku nového mandátu OSN pro případné zapojení českého praporu v Kuvajtu. To mohlo otevřít poměrně zásadní debatu ústavního rázu, totiž které stanovisko je pro vládu závazné – zda původní vládní usnesení, či usnesení Poslanecké sně-

⁵⁴) Viz příloha.

movny. Vláda se totiž k projednávání této otázky znova nevrátila a svou pozici na základě rozhodnutí Poslanecké sněmovny nezměnila. Vláda argumentovala tím, že parlament sice musí schválit účast ve vojenské operaci, nemůže ovšem zasahovat do výkonu exekutivy pozměňovacími návrhy. Podobná otázka vyvstala i v případě jednání o vyslání polní nemocnice do Basry (viz dále). Argumentace byla zřejmě taková, že rozhodnutí Poslanecké sněmovny vládní pozici pouze upřesňuje, nikoli meritorně pozměňuje.

Parlamentní usnesení k situaci v Iráku ze dne 17. ledna bylo na jedné straně schválením (i když poněkud komplikovaným) vládní pozice a reflektovalo realitu české zahraniční politiky, za jejíž tvorbu a implementaci je odpovědná primárně vláda. Rozdíl bylo možno spatřovat v tom, že zatímco vláda cítila odpovědnost za rychlé zaujetí stanoviska poté, co o něj byla požádána Spojenými státy, parlament se projevil jako fórum, kde se o dané otázce diskutuje v širším rámci a kde rovněž dochází k výrazně vyšší názorové polarizaci. Vzhledem k tomu, že diskutovaná otázka se lišila od jiných zahraničněpolitických otázek tím, že se jasně týkala parlamentního mandátu pro případné nasazení vojenské jednotky, projevil parlament, resp. hlavně Poslanecká sněmovna, značnou dávku autonomie rozhodování tím, že zúžila manévrovací prostor vlády a stanovila podmínku nové rezoluce OSN pro případné zapojení českého praporu do irácké operace. Demonstrovala tak, že vláda nemůže automaticky počítat s tím, že parlament bude postaven tzv. před hotovou věc, což bylo vládě ze strany několika poslanců během debaty vyčítáno. Závěrečné hlasování reflektovalo rozdíl mezi debatou v Poslanecké sněmovně, která byla daleko delší a bouřlivější, a v Senátu, kde se podařilo poměrně rychle nalézt konsenzus ohledně vládního usnesení. Za dané situace by zřejmě v Senátu bylo možné dosáhnout i silnějšího mandátu pro vládu, který by umožnil zapojení českých jednotek do připravované operace. To by však bylo naprosto neprůchodné v Poslanecké sněmovně díky silnému hlasu komunistů, ale i jisté schizofrenii v řadách ČSSD (viz pasáž o politických stranách).

4.5 Parlamentní diskuse v průběhu irácké operace

Parlament se k projednávání aktuální situace v Iráku vrátil v souvislosti s vládním prohlášením, které bezprostředně předcházelo zahájení vojenské operace.⁵⁵ Vládní pozice neusilovala o rozšíření mandátu českého praporu, i když ve vládě samotné se o této otázce vedla diskuse (blíže o tom v sekci věnující se pozici vlády). Vzhledem k tomu, že mandát pro protichemickou jednotku v Kuvajtu byl

55) Prohlášení vlády České republiky k situaci kolem Iráku ze dne 19. 3. 2004.

vymezen lednovým rozhodnutím vlády a parlamentu, zaměřila se diskuse na aktuální situaci a možnou účast Česka při poskytnutí humanitární pomoci. V obou komorách se diskuse odehrávala v příslušných výborech: v Poslanecké sněmovně to byl zahraniční výbor, v Senátu zahraniční, bezpečnostní a obranný výbor, kde o situaci referovali náměstek ministra zahraničí Vondra, ministr zahraničí Svoboda (PS) a náměstek ministra obrany Škopek (Senát).

Při diskusi v zahraničním výboru sněmovny se opět, stejně jako při prvním lednovém projednávání, prokázala politická afilience poslanců jednotlivých stran. Jednoznačný postoj zaujali poslanci KSČM. Poslanec Václav Exner navrhl výboru text usnesení, které by odsoudilo útok vedený USA, protože závažným způsobem porušuje mezinárodní právo.⁵⁶ Další poslanec KSČM Miloslav Ransdorf zpochybnil dostatečnost dosavadních rezolucí Rady bezpečnosti OSN jakožto právního základu pro vojenskou intervenci.

Poměrně kriticky se k vojenské intervenci ovšem stavěl i předseda zahraničního výboru Vladimír Laštůvka (ČSSD). Při jednání výboru například nepřímou vyjádřil nesouhlas se zapsáním České republiky na seznam spojenců protiirácké koalice, které schválila vláda (především to, že v dané věci nebyl konzultován a informován parlament, resp. sněmovna). Důvodem byla především nejasnost ve vnímání rozdílu mezi účastí na vojenské operaci (které se Česko neúčastnilo) a podporou koalice, kterou ČR vyslovila (seznam byl sestaven americkým ministerstvem zahraničí).

V diskusi výboru nebyla ovšem vůbec znovuotevřena otázka možného rozšíření mandátu českého praporu nebo účasti na vojenské operaci Irácká svoboda. Nikdo z poslanců se nepokoušel v tomto smyslu prosazovat změnu vládní pozice, dokonce ani z obecně nejproameričtější strany – ODS. Pozice výboru tak byla reaktivní ve vztahu k vládnímu prohlášení a opět potvrdila dominantní roli kabinetu v souvislosti s artikulací zahraniční politiky. Parlament se v této fázi vůbec nedostal k projednávání otázky v plénu, jelikož vláda – jak zdůraznil několikrát premiér i další její členové – se stále důsledně držela mantinelů, vytyčených lednovým rozhodnutím parlamentu.

4.6 Debata o vyslání polní nemocnice do Basry

Naposledy, kdy se parlament dostal k projednávání otázek souvisejících s angažmá Česka v irácké krizi ve studovaném období, bylo rozhodnutí vlády vyslat do oblasti Basry 7. polní nemocnici Armády České republiky.⁵⁷ Stalo se tak

56) Zápis z 12. schůze zahraničního výboru ze dne 20. března 2003, www.psp.cz.

57) Usnesení vlády ze dne 1. dubna 2003 č. 328, změněno Usnesením vlády ze dne 15. dubna 2003 č. 382, www.vlada.cz.

na žádost představitele města Basra Khallafa al Manšandího, který ji adresoval přímo premiérovi. Jelikož vláda rozhodla o vyslání vojenské nemocnice, bylo pro tento krok v souladu s ústavním pořádkem nutno opět požádat o souhlas parlamentu.

Podle vládního usnesení a interpretace, kterou přednesl ve sněmovně přímo premiér, neměla být polní nemocnice ani součástí operace Trvalá svoboda, ani operace Svobodný Irák a měla zůstat podřízena národnímu vedení. Měla však svou činnost úzce koordinovat s velením operace Irácká svoboda.⁵⁸ Jejím hlavním posláním mělo být odvrácení hrozící humanitární katastrofy na jihu Iráku a základem pro její vyslání se podle argumentace vlády stala rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1472.⁵⁹ Vystoupení premiéra, ministra zahraničí a ministra obrany v Poslanecké sněmovně se zaměřilo především na obhajobu humanitární mise vojenské nemocnice a akcent na mandát a možnou roli OSN a jiných mezinárodních organizací v postkonfliktním prostoru.

Rozprava, týkající se vládního návrhu a vedená v Poslanecké sněmovně a jejích příslušných výborech (zahraniční výbor a bezpečnostní výbor), se ukázala jako poměrně dramatická a konfrontační, což bylo bezpochyby dáno značnou polarizací politických stran v této otázce a jejich zastoupením ve sněmovně celkově. Oproti tomu diskuse v Senátu probíhala mnohem klidněji a konstruktivněji, čemuž následně odpovídal i výsledek hlasování. Opakoval se tedy podobný scénář jako v případě dřívějších parlamentních debat.

Vládní stanovisko v Poslanecké sněmovně se stalo předmětem kritiky obou opozičních stran – jak ODS, tak KSČM. Se stanoviskem ODS vystoupil ve sněmovně bývalý předseda bezpečnostního výboru Petr Nečas. Ten vyjádřil podporu vládnímu návrhu za splnění tří podmínek. První z nich bylo efektivní nasazení nemocnice, které mělo být v oblasti jižního Iráku, nikoli Kuvajtu, jak původně prosazovala část politiků vládní koalice. Druhou podmínkou byla její ochrana vlastními prostředky. Posledním bodem pak bylo zajištění průhlednosti financování polní nemocnice. Ačkoli všechny tyto výhrady byly podle Nečase s jistými výhradami splněny, nevyhnul se jménem ODS kritice celkového postoje vlády v případě irácké krize a zvláště pak stanovisku sjezdu ČSSD, kdy se celá česká zahraniční politika stala obětí zájmů největší koaliční strany. Další hlavní námitkou bylo opožděné načasování celé operace – podle názoru ODS měla být polní nemocnice vyslána do jižního Iráku minimálně již o týden dříve.⁶⁰

58) Zápis ze 14. schůze Poslanecké sněmovny dne 15. dubna 2003, www.psp.cz.

59) Viz příloha.

60) Projev Petra Nečase na 14. schůzi Poslanecké sněmovny dne 15. 3. 2003, www.psp.cz.

Komunisté, jejichž stanovisko artikuloval ve sněmovně předseda KSČM Miroslav Grebeníček, naopak napadla vládu, že snahou o vyslání vojenské nemocnice chce pouze vyjít vstříc okupační správě USA a Velké Británie. Hlavní vinu za humanitární katastrofu nesla válečná koalice a nepřimo i česká vláda, která koalici podporovala mimo jiné tím, že umožnila přelety nad českým územím nebo pobyt koaličních vojsk. Ačkoli komunisté nijak nezpochybňovali nutnost humanitární pomoci, mělo se tak podle jejich návrhu stát prostřednictvím vyslání civilních lékařů a zdravotnického personálu pod hlavičkou jiných mezinárodních organizací, např. Červeného kříže.

O záležitosti dále jednal zahraniční výbor a bezpečnostní a obranný výbor⁶¹ sněmovny. Diskuse se odehrávala v podobném duchu jako v plénu, s tím, že někteří poslanci vyžadovali podrobnější vysvětlení určitých technických aspektů vyslání polní nemocnice.⁶² ODS ústy Jana Zahradila zopakovala tři podmínky pro to, aby podpořila vládní návrh. Komunistický poslanec Exner navrhl modifikaci usnesení v tom smyslu, aby humanitární pomoc byla distribuována prostřednictvím mezinárodních humanitárních organizací – tento návrh byl zamítnut. Další iniciativu pak předložil předseda zahraničního výboru Laštůvka, na základě které měla vláda úzce koordinovat vyslání a činnost polní nemocnice s jinými aktivitami mezinárodního společenství včetně OSN. I přes tyto drobné kroky, snažící se zdůraznit primárně humanitární a ne militaristickou roli mise, nakonec oba dva výbory doporučily sněmovně schválení vládního usnesení.

Debaty v Senátu se lišily od debat ve sněmovně v několika rysech. Prvním rysem byly strukturální rozdíly i odlišný profil této komory, které se projevil již v lednové debatě a o které pojednáváme výše. Dalším významným bodem byla velmi aktivní účast Senátu v celé debatě, zvláště pak zahraničního, obranného a bezpečnostního výboru. Senát se zabýval možným rozšířením mandátu českého praporu, který by mu umožňoval operovat i na území Iráku, a to ještě před tím, než vláda přijala první usnesení o vyslání polní nemocnice 1. dubna 2004.⁶³ Svým usnesením z 26. března 2003 vyzval zahraniční, obranný a bezpečnostní výbor vládu, aby upřesnila mandát českého praporu v Kuvajtu a umožnila mu zapojit se do humanitárních operací přímo na iráckém území. Podle tvrzení náměstka ministra obrany Jaroslava Škopka, předneseného na dotyčném zasedání výboru, totiž český prapor neměl mandát zasáhnout na

61) Podrobný zápis z jednání bezpečnostního a obranného výboru není k dispozici.

62) Například Laštůvka se zajímal o to, z čí iniciativy návrh na vyslání polní nemocnice vzešel, jaký bude vztah k velení operace Irácká svoboda a Trvalá svoboda, jak budou použity vyčleněné finanční prostředky na provoz nemocnice apod.

63) Projev senátora Zostra na 5. schůzi Senátu dne 15. dubna 2003. Zahraniční, bezpečnostní a obranný výbor se možným rozšířením zabýval nejprve 26. 3. a následně 7. dubna.

území Iráku, jelikož byl nasazen v rámci operace Trvalá svoboda a pro vstup na území Iráku by potřeboval další rezoluci Rady bezpečnosti OSN.⁶⁴ Tím se pokusil senátní výbor vyvinout tlak na vládu, aby vyjasnila mandát praporu a případně umožnila nasazení jednotky v Iráku.⁶⁵ Na své další schůzi 7. dubna šel zahraniční, obranný a bezpečnostní výbor Senátu ještě dále a doporučil rozšíření mandátu českého praporu v Kuvajtu za účelem asistence při humanitárních operacích a poskytování lékařské pomoci. Jednalo se především o logistickou pomoc při přepravě potravin a léků a asistenci chemiků při dekontaminaci zdrojů pitné vody v oblasti Basry.⁶⁶ Tento krok byl velmi významný, především proto, že Senátu se skutečně podařilo dosáhnout přehodnocení vládního postoje a vláda na jeho základě přijala nové usnesení,⁶⁷ ačkoli původně vůbec o změně mandátu jednat nechtěla.

Senátní pozměňovací návrh byl důležitý ještě v jedné souvislosti týkající se české ústavní praxe, a sice, zda může parlament změnit dotyčné vládní usnesení. Tato otázka byla nadnesena senátory Jaroslavem Kuberou (ODS) a Jiřím Stodůlkou (KDU-ČSL) při interpelaci premiéra Špidly v plenární debatě v Senátu dne 15. dubna 2003. Oba senátoři poukazovali na fakt, že existuje nesoulad mezi vládním usnesením a stanoviskem Senátu, vycházejícím z doporučení zahraničního, bezpečnostního a obranného výboru k rozšíření mandátu praporu. Podle jednacího řádu Senátu totiž není možno podávat pozměňovací návrhy k vládním usnesením, protože by to bylo možno interpretovat jako zásah do výkonu exekutivy. Ještě větší problém by nastal tehdy, kdyby Poslanecká sněmovna neschválila vládní mandát ve znění navrženém Senátem – shodné stanovisko parlamentu by pravděpodobněji přimělo vládu k přehodnocení postoje. Podle interpretace premiéra by ale vláda musela každopádně přijmout v dané věci nové usnesení, aby je dala do souladu s názorem parlamentu, jinak by nebylo možno považovat rozšiřující mandát Senátu za schválení vládního rozhodnutí. To se pak nakonec také stalo – vláda se setkala ještě tentýž den poté, co Poslanecká sněmovna přijala usnesení identické Senátu a změnila své původní usnesení.⁶⁸ Premiér ujistil senátory, že považuje vládní senátní návrh za velmi rozumný, v každém případě ale nemohl o změně vládního postoje roz-

64) Zápis z jednání zahraničního, obranného a bezpečnostního výboru Senátu ze dne 26. 3. 2004, www.senat.cz.

65) Zajímavé v této souvislosti je, že premiér Špidla při svém projevu v Poslanecké sněmovně 15. 4. 2003 tvrdil, že prapor měl právo zasáhnout i v Iráku v případě použití ZHN. To jen dokládá, že oficiální stanovisko v této otázce skutečně nebylo jednotné.

66) Iniciátorem změny vládního usnesení v tomto směru byl senátor Jiří Pospíšil (ODS).

67) Při debatě v Senátu se řešila mj. otázka, zda může Senát navrhnout změnu vládního usnesení a zda takto pozměněné usnesení bude vládu zavazovat, pakliže by jej schválila i sněmovna. Nakonec vláda přijala nové usnesení na základě rozhodnutí obou komor.

68) Viz příloha: Usnesení vlády č. 382 z 15. dubna 2003, měnící původní vládní usnesení č. 328 z 1. dubna 2003.

hodnout sám, jelikož vláda rozhoduje jako kolektivní orgán.⁶⁹ Zajímavé je, že podobná situace nenastala v případě Kasalova dodatku k usnesení Poslanecké sněmovny v lednu 2003. Jak jsme již uvedli, zřejmě se zde jednalo pouze o zpřesnění, nikoli změnu vládní pozice.

Hlavní kritika v průběhu projednávání záležitosti v plénu Senátu se zaměřila na liknavost vlády při získávání parlamentního souhlasu s vysláním vojenské nemocnice a nedostatečnou konzultaci s parlamentem, a to především z řad senátorů ODS. Podle slov místopředsedy Senátu Přemysla Sobotky se vláda pokusila parlament postavit před hotovou věc s tím, že rozhodla o možném termínu odjezdu vojenské nemocnice, zároveň však nevyvíjela dostatečný tlak na parlament, aby tuto záležitost projednal co nejdříve, a neposkytla mu dostatečný prostor k debatě.⁷⁰ Dalším terčem kritiky byl fakt, že vláda chtěla v okamžiku svého rozhodnutí vyčkat na souhlas OSN s vysláním vojenské nemocnice. Konečně zazněl i podobný argument jako při rozpravě v Poslanecké sněmovně, totiž celkově kritický pohled na vládní stanovisko v případě vojenského zásahu v Iráku, kterým vláda podle senátora Jiřího Lišky nevyjádřila dostatečnou podporu koalici spojenců a nedokázala toto své stanovisko komunikovat a vysvětlit ani veřejnosti, ani médiím.

Hlasování v obou komorách parlamentu pak bylo odrazem politické konstelace i argumentace, v jejímž duchu byla debata vedena. Proti vyslání polní nemocnice v PS hlasovali všichni přítomní poslanci KSČM (41) a jeden poslanec KDU-ČSL (Hovorka), tři poslanci se hlasování zdrželi (Fajmon – ODS, Holář a Kasal – oba KDU-ČSL), zbylých 133 poslanců hlasovalo pro návrh. V Senátu hlasovalo ze 70 přítomných senátorů 65 pro návrh, pouze pět se zdrželo hlasování (tři komunističtí senátoři – Doubrava, Matykiewicz a Harazin, dále Jiří Skalický z Klubu otevřené demokracie a Josef Novotný – nezávislý). Demonstrovalo to silnou opozici komunistických poslanců k návrhu a zároveň jejich disciplínu. Oproti tomu v Senátu, kde se již v průběhu debaty ukázala otázka jako daleko méně kontroverznější, se nikdo nevyslovil proti, včetně komunistických senátorů.

Pozice parlamentu v průběhu irácké krize demonstrovala roli zákonodárského sboru jako především debatního fóra, které má ovšem ústavní mandát dávat souhlas s opatřeními, která mají bezprostřední vliv na bezpečnost či obranu státu. Tohoto práva parlament využil a vedl o těchto základních otázkách velmi otev-

69) Senátní návrh obhajoval na uvedené schůzi Senátu jménem vlády i ministr obrany Tvrdík, byl ovšem senátorem Kuberou kritizován, že hovoří jménem vlády, ačkoli ta o senátním stanovisku nehlasovala.

70) Záznam z 5. schůze Senátu ze dne 15. 4. 2003.

řenu debatu. Ze své podstaty byla ovšem tato debata daleko více polarizovaná než pozice vládní. Projevily se zde systémové rozdíly mezi mocí exekutivní, která má v případě krize tendenci rychle dosáhnout konsenzu (což ani v případě vlády nebylo jednoduché)

a jednat akceschopně, a pozicí parlamentu, reflektující široké názorové a hodnotové spektrum. Je i specifikou českého systému, že otázky, o kterých parlament jednal, spadají v mnoha demokratických politických systémech do kompetence moci výkonné, i když debata o nich může být vedena i ve sboru zákonodárném. Parlament se v průběhu krize projevil jako sebevědomý aktér, který nejenže dal jasně najevo, že vláda si své stanovisko před ním musí obhájit, ale ve dvou konkrétních případech toto stanovisko změnil či upřesnil. V této chvíli není zřejmé, do jaké míry postoj během irácké krize vytvořil jistou konstantu české politiky, ale může se jednat o zajímavý precedens ve vztahu legislativy a exekutivy v otázkách týkajících se bezpečnostní a obranné oblasti.

5. POLITICKÉ STRANY

Postoje českých politických stran (tato studie se zaměřuje na strany parlamentní) během irácké krize se samozřejmě odvíjely od jejich politické ideologie. Přesto pro ně Irák představoval bezprecedentně složitý problém, který mohly jen obtížně analyzovat (na úrovni strany), neboť jim k tomu chyběly relevantní informace. České politické strany tedy formulovaly čistě politická stanoviska (nikoli ta, která by vycházela z hlubší věcné analýzy problematiky), i když také to bylo pro některé velmi obtížné vzhledem k různorodosti a rozporuplnosti možných pohledů na věc, i v rámci jednoho politického tábora. Komplikujícím faktorem zde byla také existence rozličných postojů politických stran v zahraničí, které vycházely ze situace svých zemí a své české ideologické protějšky spíše mátlly (např. britská Labour Party nebo francouzská pravice). Politické strany také musely vnímat veřejné mínění, které bylo v České republice zhruba ze dvou třetin protiválečně naladěné.

Obtížnost situace měla nakonec za následek to, že chování a postoje (včetně těch vnitrostranických) českých politických stran do značné míry kopirovaly jejich chování a postoje během kosovské krize v roce 1999. Podobně jako před pěti lety i v momentě irácké krize se stranická scéna rozdělila na dva tábory – první (pravicově-středový) vesměs podporující válku v Iráku, a druhý (jasně levicový) tuto válku zřetelně odsuzující. Hned v úvodu je dobré zdůraznit, že pomyslná linie mezi oběma tábory nešla po linii vládní koalice versus opozice, ale napříč největší vládní stranou (ČSSD), což samozřejmě nezůstalo bez vážných důsledků.

Specifikum politických stran oproti státním institucím, které jsme analyzovali výše, spočívá v tom, že jejich posláním je v prvé řadě vyjadřovat politická a velmi různorodá stanoviska. Tato stanoviska mohou být formulována vesměs svobodně a kategoricky (měla by se držet pouze v mezích jisté kontinuity zahraniční politiky země, ani to však nemusí být vždy pravda). Měla by mít také jasnou vazbu na ideologii strany a na veřejné mínění (vzhledem k neustálému úsilí získávat voličskou přízeň). To platí v zásadě i pro jednotlivé členy politických stran, z nichž někteří využili irácké krize k hlasitým ideologickým zabarveným projevům a deklarácím.

V rozhodování politických stran vzhledem k Iráku hrálo velkou roli to, zda ta či ona strana byla stranou vládní. Vládní strany (ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU) měly výhodu, že se při zaujímání postoje k situaci kolem Iráku mohly opřít o informace, které jiné strany k dispozici neměly. To vyplývá z jejich účasti na vládě. Musely ale nutně řešit vztah, nebo někdy dokonce rozpor, mezi svou vlastní ideologií a dlouhodobou koncepcí zahraniční politiky země a jejími determinanty, tj. především kontinuitou její zahraniční politiky. Vládní strany navíc stály před zodpovědností jednat tzv. v zájmu všech a najít společná vládní stanoviska, která by byla vyjádřením postoje České republiky. V případě největší vládní strany, ČSSD, měl tento faktor fatální vliv. Způsobil ostrou polarizaci strany a vedl k nesourodosti mezi postojem vlády, ve které měla ČSSD nejvíce ministrů, a postojem většiny členů strany.

Mnohem jednodušší to v tomto směru měly strany opoziční (ODS, KSČM). Ty nebyly vázány vládní odpovědností, přestože se jako strany parlamentní podílely na rozhodování o vyslání vojáků do zahraničí. Absence vládní odpovědnosti vedla k tomu, že jejich stanoviska, formulovaná na půdě parlamentu (především pak Poslanecké sněmovny) a v médiích, byla mnohem jednoznačnější, než tomu bylo u stran vládních. Irácká krize se pro ně stala naopak vítanou příležitostí pro vyjádření názoru na světové politické dění na základě jejich ideologie, za což mohly získat politické body u voličů. Na rozdíl od stran vládních měla irácká krize uvnitř opozičních stran efekt v podobě utvrzení jejich světonázoru.

Cílem této studie je zhodnotit roli jednotlivých českých aktérů během irácké krize. Z hlediska politických stran je přirozené rozdělit analýzu jejich vlivu na vytváření pozice České republiky do dvou částí: zaprvé, strany vládní, jejichž vliv byl v této souvislosti větší. Zadruhé, strany opoziční, jejichž vliv zde byl menší a projevil se pouze na půdě parlamentu.

5.1 ČSSD: vnitřně rozpolcený tahoun české vlády

Největší vliv na utváření vládní pozice k událostem kolem Iráku jakož i na hlasování parlamentu ve věci vyslání vojáků měla nepochybně největší vládní a parlamentní strana – ČSSD. Její situace byla zároveň nejkomplicovanější: sociální demokraté byli vnitřně názorově rozděleni a pozice většiny straníků byla diametrálně odlišná jak od vládních pozic, tak od postojů klíčových členů vlády za ČSSD – především samotného premiéra Vladimíra Špidly, ministra obrany Jaroslava Tvrdíka a do jisté míry i ministra vnitra Stanislava Grosse, který se ale v celé záležitosti příliš neangažoval. Vliv ČSSD na formování pozice České republiky

k válce v Iráku připomínal dvojsečný meč: na jedné straně nejsilnější hlas ve vládě, který měl její tehdejší předseda a premiér Vladimír Špidla, přispěl velkou měrou k nalezení společných vládních postojů.⁷¹ Na druhé straně však zmíněné rozpory uvnitř ČSSD do značné míry zapříčinily to, že se tyto vládní postoje nalézaly velmi těžce (z dílny ČSSD vzešel protinávhr „proamerického“ návrhu ministerstva zahraničí) a nebyly ani politicky vyhraněné, takže byly mnohými hodnoceny jako ambivalentní. Navíc byly vládní postoje daleko více než ze strany opoziční ODS podkopávány (hlavně svévolnou interpretací), nebo dokonce kritizovány, samotnými členy největší vládní strany, a to na půdě Poslanecké sněmovny i v orgánech strany. Nejhlasitější byl v tomto směru předseda zahraničního výboru sněmovny Vladimír Laštůvka. Laštůvka se na půdě výboru⁷² i v médiích ohrazoval proti zařazení České republiky na seznam spojenců USA ve vztahu k Iráku (poukazyval na to, že ani na základě usnesení vlády to není možné) a tvrdil, že pozice České republiky je ve skutečnosti bližší pozici Francie a Německa, nežli USA a Velké Británie.⁷³ Opíral se zřejmě o to, že vláda i parlament se vždy odvolávaly na mandát Rady bezpečnosti OSN pro případnou válku. Tato Laštůvkova interpretace však byla v silném rozporu s tím, co říkali o vládní pozici sami členové vlády a Laštůvkovi spolustraníci, kteří vždy zdůrazňovali, že Česká republika, a vyplývá to i z litery prohlášení vlády, podporuje použití síly proti Iráku. To šlo ale jen stěží říct o Francii a Německu.

5.2 Protiválečná rezoluce sjezdu: rána ČSSD ve vládě

Nejostřejší útok ze strany ČSSD na vládní postoj k válce v Iráku znamenala rezoluce 31. sjezdu ČSSD⁷⁴ (28.-30. března 2003). Rezoluce sjezdu vyjádřila svůj „nesouhlas s válkou vedenou USA a Velkou Británií proti Iráku, která byla zahájena bez souhlasu mezinárodního společenství (OSN) a byla tedy podle názoru sjezdu vedena v rozporu s mezinárodním právem“. Rezoluce dále zdůraznila to, že odzbrojení režimu Saddáma Husajna mohlo být dosaženo mírovými prostředky. Autory této rezoluce, která získala podporu drtivé většiny delegátů sjezdu (hlasy proti se ani nesčítaly), byli Jan Kavan, senátor Richard Falbr a Vladimír Laštůvka.

Rezoluce byla jednoznačnou ventilací „protišpidlovské nálady“ uvnitř ČSSD, přestože předseda strany nakonec na tom samém sjezdu svůj post obhájil. Byla také

71) Připomeňme, že bývalý premiér byl např. duchovním otcem kompromisního usnesení vlády z 19. března 2003, které vyjadřovalo oficiální pozici České republiky k válce v Iráku.

72) Zápis zasedání Zahraničního výboru PS PČR ze dne 20. března 2003.

73) Laštůvka: Mluví pouze za sebe, Právo, 31. 1. 2003.

74) Plné znění viz příloha.

potvrzením levicové orientace většiny členů ČSSD, a v tomto smyslu také vzkazem pro voliče. Rezoluce byla vyjádřením levicového světónázoru většiny členů ČSSD, který má své kořeny u mnoha sociálních demokratů již v 60. letech. Podle některých zdrojů blízkých ČSSD byla jedním z hnacích motorů protiválečného postoje mnoha sociálních demokratů vzpomínka na násilné potlačení pražského jara v srpnu 1968. Mnoho z nich patří totiž mezi tzv. „osmašedesátníky“.

Většina ministrů za ČSSD se zdržela hlasování s poukazem na vládní usnesení. Sám premiér Špidla prohlásil, že pozice vlády se měnit nebude, protože tato rezoluce sjezdu nebyla pro členy vlády za ČSSD nijak závazná. Největším odpůrcem rezoluce byl pozdější lídr kandidátky strany při volbách do Evropského parlamentu Libor Rouček. Tento přesvědčený „atlantista“ přišel s alternativním návrhem rezoluce, která kopírovala vládní usnesení. Také středočeský delegát Jan Trgíňa hovořil proti posléze přijaté rezoluci s tím, že „špatný mír je horší než preventivní válka“. Jeho projev vyvolal pískot.⁷⁵

Nejostřejším kritikem války v Iráku v řadách ČSSD byl Richard Falbr, který z tribuny mluvil o nutnosti odsoudit americkou agresi a deníku Právo pár dní před sjezdem sdělil následující: „Je třeba, aby to (odsouzení války v Iráku) sjezd udělal. Buďto jsou socialisti, nebo nejsou. Buďto věří v americké bláboly o preventivní válce, anebo věří systému kolektivní bezpečnosti, který se budoval desítky let.“⁷⁶

Na sjezdu samozřejmě zaznívaly i smířlivější názory, které se nicméně stále vůči válce v Iráku vymezovaly negativně a které vesměs odpovídají zahraničněpolitickým stanoviskům ČSSD, obsaženým v dlouhodobém programu strany.⁷⁷ Jedná se především o vize boje proti terorismu nikoli vojensky, ale ekonomickým a sociálním pokrokem, zdůrazňováním jiných hrozeb nežli pouze terorismu, např. ekologických či hrozeb vyplývajících z neřízené globalizace a zbídačování jihu severem.⁷⁸ V neposlední řadě také akcentování „evropanství“ ČSSD, které se promítá do jednoznačné podpory budování společné evropské zahraniční a obranné politiky v rámci posilování role Evropy ve světě,⁷⁹ kterému jistě irácká krize vůbec neprospěla.

Za hlubší rozbor stojí pozice Jana Kavana, jednoho ze tří iniciátorů protiválečné rezoluce. Jan Kavan bezpochyby věří v systém kolektivní bezpečnosti, mezinárodního práva a v klíčovou roli multilaterálních mezinárodních organiza-

75) Sjezd odsoudil válku v Iráku, Právo, 31. 3. 2003.

76) Právo, 25. 3. 2003.

77) www.cssd.cz

78) Dlouhodobý program ČSSD, 4.1 - Bezpečná Evropa a svět bez válek.

79) Tamtéž; srov. Eva Nováková (ČSSD, členka zahraničního výboru sněmovny): Evropská unie a válka v Iráku, 17. 4. 2003, www.cssd.cz.

cí, hlavně pak OSN. Z této pozice kritizoval americký postoj k Iráku a snažil se jako předseda Valného shromáždění OSN zabránit válce v Iráku.⁸⁰

Jan Kavan se podílel na sjezdu strany na vypracování protiválečné rezoluce. Stojí za to připomenout, že se před pěti lety právě na sjezdu své strany nacházel na „opačné straně barikády“, když musel coby ministr zahraničí označit za „pomýlený“ dopis sjezdu ČSSD z 18. dubna 1999 odsuzující vojenskou akci NATO proti Miloševičově režimu.⁸¹ Jan Kavan ale tehdy vnitřně rozhodně nebyl zastáncem války proti Miloševičově režimu bez mandátu OSN. To se pokusil alespoň ve zmírněné formě ventilovat duchovním otcovstvím tzv. česko-řecké iniciativy, která navrhovala mírové řešení krize v době, kdy na Bělehrad a další jugoslávská města již dopadaly bomby. Podle některých názorů poškodila tato iniciativa pozici České republiky uvnitř Aliance, které byla čerstvým členem. Vyzněla sice do prázdna, ale nezůstala bez zájmu tuzemských i zahraničních médií. S velkou dávkou nadsázky lze tedy říci, že lavírování Jana Kavana je přímo ztělesněním rozporuplnosti pozic českých sociálních demokratů k tak důležitým událostem, jakými byly válka v Kosovu a v Iráku.

5.3 KDU-ČSL a US-DEU: proamerické, ale konstruktivní a loajální

Mnohem jasnější a méně problematickou pozici měly dvě menší vládní strany, KDU-ČSL a Unie svobody-Demokratická unie. Obě přitom vládu tlačily do jasné podpory válčící koalice.

Křesťanští demokraté zaujali k válce v Iráku poměrně jasné politické stanovisko. To bylo také dáno dobrou organizací a hierarchizací strany umožňující jednotu postojů navenek. Ve jménu KDU-ČSL se vyjadřoval převážně její tehdejší předseda Cyril Svoboda, který navíc zastával funkci ministra zahraničí. Bezproblémovost nalezení jednotného postoje strany byla také umožněna tím, že stěžejní voličskou základnu KDU-ČSL (venkovské obyvatelstvo převážně na Moravě) otázky spojené s Irákem zajímaly jen pramálo.

Lidovci podporovali válku v Iráku z ideologických důvodů. Poměrně blízké jim byly americké nábožensky laděné motivy pro válku v Iráku jako boji proti zlu. V materiálech strany můžeme číst vyjádření, že víra v Boha neznamená bezbřehou toleranci, ale odhodlání čelit zlu a bránit hodnoty západní (křesťanské) civilizace.⁸² Ale i přes formulaci zmíněných ideologických frází nebyli lidovci

80) Rozhovory pro BBC, 13. 9. 2002 a 26. 3. 2003.

81) Pavel Tigríd, Glosy o české politice, Praha, Radioservis, 2000, s.145.

82) Čím je nyní křesťanská demokracie, A. Svoboda, Nový hlas (Zpravodaj KDU-ČSL), 6/2003.

zcela jasným zastáncem zapojení České republiky do operace Irácká svoboda bez mandátu OSN a raději se přiklonili k vládnímu postoji. KDU-ČSL byla stranou více než loajální vůči pozici vlády.

Uvnitř strany ale přece jenom jemný rozpor existoval, i když spíše latentního charakteru. Stanovisko katolické církve v České republice (jakož i Vatikánu) bylo totiž protiválečné. Toto morálně-náboženské dilema ale nenabývalo uvnitř české křesťanské demokracie příliš velkého významu. Přičítat to lze opět dobré organizaci strany a faktu, že i jiné křesťanské demokracie v Evropě, např. německá CDU, válku v Iráku spíše podporovaly.

Nejvíce „alternativních postojů“ vůči prohlášením Cyrila Svobody a vládním pozicím artikuloval místopředseda lidovců Jan Kasal. Názevem místopředsedy lidovců bylo a je, že americká strategie boje proti terorismu je chybná,⁸³ protože terorismus nelze porazit vojenskou silou. Jan Kasal také zdůrazňoval nutnost existence jasného mandátu OSN pro válku v Iráku, nebo alespoň jednomyslné dohody v NATO. Jan Kasal se také odvolával na stanoviska Evropské unie (byť v podstatě žádná neexistovala) a do jisté míry i Vatikánu. Byl také autorem dodatku, kterým Poslanecká sněmovna ve svém usnesení ze 17. ledna 2003 ještě více zúžila manévrovací prostor vlády ve vztahu k situaci kolem Iráku, odvoláváním se na budoucí rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN (viz výše).

Nejmenší strana vládní koalice, Unie svobody-Demokratická unie, zastávala postoj vesměs shodný s ODS⁸⁴ (viz níže), což jen potvrzuje fakt, že US-DEU, která vznikla odštěpením z ODS, má ideologicky nejbližší právek k největší opoziční straně. US-DEU, která ve vládě hájila válku v Iráku a českou účast v ní, ale byla vázána vládní odpovědností a byla nucena se o vládní pozici k válce v Iráku dohodnout s koaličními partnery ve vládě a výsledný kompromis samo sebou hájit.⁸⁵

5.4 ODS: jasné stanovisko, slabá kritika vlády a rozpor s Klausem

Po analýze postojů stran vládních se dostáváme k stranám opozičním. Vzhledem k tomu, že se neúčastní na vládě a jejich polem působnosti je parlament, měly opoziční strany na zahraniční politiku České republiky během irácké krize relativně menší vliv než strany vládní. Přesto jej však uplatnily i na půdě parlamentu, protože parlamentní mandát byl zapotřebí k nasazení českých vojáků

⁸³ Terorismus jde jinudy, než si to namalovali američtí generálové, rozhovor pro Právo, 7. 9. 2004.

⁸⁴ Předseda US-DEU Petr Mareš (od 19. 1. 2003) řekl Respektu, že prosazoval v parlamentu i na vládě podporu akce i bez mandátu OSN (24. 3. 2003, Vláda zkouší být i nebyť, Jaroslav Spurný).

⁸⁵ České politické strany a válka v Iráku, Jan Maršálek, Britské listy, 27. 3. 2003.

v oblasti konfliktu. Každá z obou opozičních stran ale měla v tomto směru odlišný vliv, daný jejich vahou v parlamentu.

ODS zastávala ve vztahu k Iráku jednoznačné proamerické stanovisko.⁸⁶ Náznaky jejich představitelů (hlavně pak Petra Nečase, stínového ministra obrany, Jana Zahradila, stínového ministra zahraničí a Jana Vidíma, předsedy sněmovního výboru pro obranu a bezpečnost) se shodovaly s názory Alexandra Vondry nebo Václava Havla. Havlovo rozhodnutí podepsat „dopis osmi“ například ODS plně podpořila,⁸⁷ přestože v domácí politice vždy existovaly mezi ní a bývalým prezidentem velké spory.

ODS svým početným zastoupením na půdě parlamentu jako druhá nejsilnější a největší opoziční strana v podstatě zajišťovala, že vládní usnesení parlamentem prošla bez problémů. ODS tedy vládě psychologicky pomohla, protože někteří poslanci stojedničkové vládní koalice – za ČSSD – dávali najevo, že vládu v této věci možná nepodpoří, i když to nakonec udělali. Také opozice početných poslanců KSČM vůči vládním návrhům nebyla rozhodně zanedbatelná vzhledem k jejich disciplinovanosti. ODS tedy tím, že v klíčových momentech hlasovala pro vládní návrhy, uplatnila svůj vliv na postoj České republiky.

ODS se do velké míry ztotožňovala se snahou vlády se v irácké otázce angažovat a nepřímou podpořit válčící koalici. Kritika vlády ze strany ODS byla skutečně v souvislosti s Irákem nebývale mírná (na rozdíl od jiných témat) a prakticky se omezovala pouze na kritiku „rozporuplnosti a ambivalentnosti“ vládního postoje, které podle představitelů ODS svědčily o „krizi uvnitř vlády“. I ve věci vyslání polní nemocnice občanství demokraté vládní návrh v zásadě podpořili, ale neodpustili si výtky k liknavosti a pomalému jednání vlády.⁸⁸ ODS se tedy celkově příliš nevyjadřovala přímo k otázce Iráku, ale útočila na vládu jako takovou.

Opatrná kritika meritů vládního postoje k iráckým záležitostem ze strany ODS byla do jisté míry následkem toho, že zakladatel a dlouholetý předseda strany a v daném okamžiku prezident republiky Václav Klaus se jednoznačně k vládní pozici připojil a neváhal ji chválit coby kvalitní kompromis napříč českým politickým spektrem.

ODS měla v tomto směru „problém“ se svým předsedou již v době kosovské krize, kdy strana jasně podpořila zásah NATO, kdežto Klaus nikoli. I původní odmítavé stanovisko prezidenta k válce v Iráku měla ODS problémy komentovat, protože zastávala zcela jiný názor. ODS se sice s prezidentem shodla na tom,

⁸⁶ Tamtéž; Tiskové prohlášení ODS ze 17. 1. 2003 (www.ods.cz).

⁸⁷ Radio Praha, 14. 2. 2003.

⁸⁸ Projev místopředsedy ODS a stínového ministra obrany Petra Nečase na 14. schůzi Poslanecké sněmovny dne 15. 3. 2004, www.psp.cz.

že prvořadým cílem vojenské akce proti Iráku nejsou zbraně hromadného ničení, ale svržení diktátorského režimu Saddáma Husajna.⁸⁹ Rozpor byl mezi nimi ale v tom, že prezident to neviděl jako legitimní důvod pro válku.

5.5 KSČM: o co menší reálný vliv, o to hlasitější

Nejmenší vliv na pozici České republiky k válce v Iráku měla KSČM. O to hlasitěji se ale tato strana projevovala v Poslanecké sněmovně a médiích. KSČM, která byla v jednoznačné opozici proti válce v Iráku, se stavěla proti všem vládním aktivitám ve vztahu k situaci v Iráku počínaje účastí v operaci Trvalá svoboda až po vyslání polní nemocnice v dubnu 2003. Žádný z poslanců a senátorů nikdy nezvedl ruku pro jakýkoli návrh vlády ve vztahu k Iráku.

Poslanci a senátoři za KSČM naopak při jednáních výborů i plén neustále vznášeli různé absolutně neprůchodné návrhy, např. odsuzující americkou agresi proti Iráku či požadující odevzdání finančních prostředků, vyčleněných na polní nemocnice, mezinárodním humanitárním organizacím.⁹⁰

Jednoznačný přístup KSČM k válce v Iráku je výsledkem velké kontinuity postojů strany k podobným záležitostem, a to v podstatě i z dob komunistického režimu. Stejně odmítavé jako k válce v Iráku bylo i stanovisko strany k zásahu NATO v Kosovu. KSČM dokonce vidí, podle svého oficiálního dokumentu nazvaného „Přístup KSČM k zajištění bezpečnosti České republiky“, jako hlavní bezpečnostní riziko pro Českou republiku samotné členství v NATO.⁹¹

V rámci kritiky války v Iráku ze strany KSČM je přesto možné rozlišovat. Inteluálnější přístup, který zastával Miloslav Ransdorf, nebyl dalekým postojům levicového křídla ČSSD. Tento názorový proud v KSČM odsuzoval válku v Iráku jako porušení mezinárodního práva a odvolával se na práci zbrojních inspektorů, která nemohla být dokončena, a na protiválečné veřejné mínění v České republice.⁹² Odsuzoval také válku jako takovou z pozice pacifismu a zdůrazňoval, že válka je nevhodný nástroj pro boj s terorismem.

Druhý, ortodoxnější přístup (blízký předsedovi strany Miroslavu Grebeníčkovvi a většině členů KSČM) představoval např. Václav Exner, člen zahraničního

89) Mirek Topolánek: Evropa nemůže mít jinou zahraniční politiku než USA, rozhovor pro Právo, 17. 1. 2004; Václav Klaus: Jak vidím tuto válku?, rozhovor pro Hospodářské noviny, 21. 3. 2003.

90) Hlavně poslanec KSČM a člen zahraničního výboru sněmovny Václav Exner, viz zápisy z jednání zahraničního výboru Poslanecké sněmovny z 20. 3. 2003 a 15. 4. 2003.

91) Oddíl: I/1 - Bezpečnostní zájmy a bezpečnostní rizika ČR, www.kscm.cz.

92) Miloslav Ransdorf, záznam z tiskové konference ze dne 27. 3. 2003, www.kscm.cz; Jsem proti válce v Iráku, Zdeněk Maršíček (poslanec za KSČM), www.kscm.cz.

výboru sněmovny. Tento přístup lze charakterizovat jako štvavou kritiku USA v podobě odsuzování „americké agrese“ vedené za účelem získání irácké ropy.⁹³

Politická reprezentace České republiky byla, jako v každé jiné zemi, v otázce války v Iráku velmi heterogenní. Parlamentní strany uplatnily na formování české pozice ve vztahu k Iráku různý vliv, který se odvíjel od jejich účasti či neúčasti ve vládě a od jejich faktické síly a početním zastoupení v parlamentu. Každá z parlamentních stran se také různou měrou ztotožnila s pozicí vlády. Některé zcela (KDU-ČSL, US-DEU), některé částečně vlivem vnitřní polarizace (ČSSD) či plněním funkce opozice (ODS). Vládní postoj zcela odmítla pouze KSČM, která zároveň odmítá celou polistopadovou kontinuitu zahraniční politiky České republiky. A tato kontinuita naší zemi v zásadě zařadila mezi spojence USA ve válce v Iráku, ať se to koneckonců politikům líbí, nebo ne.

93) Stanovisko ÚV KSČM k válce proti Iráku, 24. 3. 2003, www.kscm.cz.

6. ZÁVĚR

Chceme-li zhodnotit pozici českých politických aktérů ve vztahu k irácké krizi, musíme toto hodnocení nutně provést v kontextu celkově vypjaté situace, která tehdy panovala v mezinárodním společenství a v transatlantických vztazích zvláště. Je rovněž možné říci, že nejednotná pozice hlavních politických aktérů a sil, kterou jsme nastínili v hlavní části této studie, byla nejen výsledkem jejich vnitřní polarizace v rámci tradičního pravo-levého politického spektra, ale rovněž výsledkem polarizace celého transatlantického společenství.

Zároveň jsme se snažili poukázat na to, že jediné stanovisko, které bylo možné vnímat jako oficiální stanovisko České republiky, bylo stanovisko vládní, podpořené mandátem parlamentu z ledna 2003 a následně mandátem na vyslání polní nemocnice z dubna 2003. Vláda však ne vždy dokázala při formulaci svých postojů předat jasný vzkaz ať už zahraničním partnerům či médiím, nebo českým občanům.

Pokud tedy budeme nadále hodnotit českou pozici v průběhu krize, budeme tím mít na mysli primárně stanovisko české vlády. Vládní pozici lze shrnout jako vyjádření politické podpory protiirácké koalici, dostání závazkům vyplývajícím z české účasti na operaci Trvalá svoboda i v rámci kontextu války v Iráku (setrvávání protichemické jednotky v Kuvajtu), ale zároveň neochota se přímo účastnit vojenských operací na území Iráku v rámci operace Irácká svoboda vzhledem k neexistenci mandátu Rady bezpečnosti.

Konzistenci české pozice můžeme vnímat jednak z hlediska jejího souladu s hlavními strategickými dokumenty ČR, tedy především s Koncepcí zahraniční politiky a Bezpečnostní strategií, tak ve vztahu k pozicím klíčových aktérů (v rámci vlády ČR) v jejím průběhu.

Je možné říci, že vládní pozice se v zásadě nezpronevěřila cílům vytýčeným v Koncepci zahraniční politiky na léta 2003-2006, která byla schválena 3. března 2003, tedy těsně před eskalací konfliktu a vojenským zásahem v Iráku. Z této koncepce obecně vyplývá, že Česko uskutečňuje svou politiku v rámci evropského integračního procesu a euroatlantického spojení.⁹⁴ Koncepce ovšem nepočítá s tím, že by mezi těmito dvěma koncepcemi mohlo dojít k zásadnímu rozporu,

⁹⁴) Koncepce zahraniční politiky ČR na léta 2003-2006, kapitola 2.1 - Cíle zahraniční politiky ČR.

a neřeší ani, který z obou principů má přednost. Situaci navíc ještě více zkomplikoval fakt, že k irácké otázce neexistoval jednotný postoj Evropské unie – poslední dokument, na kterém se podařilo shodnout, byl společný postoj Evropské rady z 17. února 2003.⁹⁵ Česká vláda se tak v tomto smyslu nemohla opřít o jednotné stanovisko členských států v době, kdy sama ještě členem nebyla.

Tato bezprecedentní roztržka postavila českou vládu do velmi nevýhodné pozice, kdy byla nucena volit mezi dvěma možnostmi, mezi nimiž nepředpokládala možný nesoulad. Z toho je možno učinit obecný závěr ve vztahu ke Koncepci zahraniční politiky Česka – jakákoli obdobná roztržka mezi klíčovými evropskými zeměmi na jedné straně a Spojenými státy a jejich spojenci na straně druhé a priori staví Českou republiku do velmi nepohodlné pozice. Výsledkem pak je to, že se země v celé záležitosti příliš neangažovala a k daným otázkám se explicitně vyjadřovala pokud možno co nejméně, ve snaze zachovat si čistý štít ve vztahu k oběma stranám.

Někteří lidé z MZV přiznávají, že koncepce české zahraniční a bezpečnostní politiky s podobnou situací, jako byla roztržka kolem Iráku, v zásadě nepočítá, protože je zcela v rozporu se zájmy České republiky.⁹⁶

Stojí zato podotknout, že zkušenost z irácké krize měla podle zdrojů z MZV dopad na poslední novelizaci Bezpečnostní strategie ČR a na formulaci programového prohlášení vlády Stanislava Grosse v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky – a to ve smyslu zajištění většího manévrovacího prostoru a větší flexibility pro formulaci českého postoje k podobným závažným otázkám, jako byla irácká krize.

Dalším důvodem, proč se česká reprezentace nepostavila jednoznačně na stranu válčící koalice a který lze rovněž dovodit z Koncepce zahraniční politiky, je celkový důraz na multilateralismus a respekt k mezinárodnímu právu. To bylo konstantou české zahraniční politiky již od sametové revoluce a jejím velkým zastáncem byl i Václav Havel. Koncept vycházel z premisy, že malé či středně velké státy obecně preferují práci v multilaterálním formátu, kde může být jejich hlas více slyšet než při klasickém „koncertu velmocí“. Proto i v iráckém konfliktu zaujala česká diplomacie zdrženlivé stanovisko s ohledem na velkou rozpolcenost mezinárodního společenství (na rozdíl od prvního zásahu proti Iráku v roce 1991) a nejasnou legalitu a legitimitu vojenského zásahu „koalice ochotných“ (coalition of willing) z hlediska mezinárodního práva.

95) Závěry mimořádné Evropské rady 17. února 2003, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/74554.pdf.

96) Zároveň dodávají, že to není chyba koncepce české zahraniční politiky. Koncepce zahraniční politiky obecně nemůže a priori počítat s tím, že nějaká struktura, o kterou by se měla opírat, nefunguje. To by znamenalo její provolání destruktivní.

Pokud jde o konzistenci pozice jednotlivých politických aktérů, zde je musíme vnímat odděleně, i když – jak již bylo řečeno – za oficiální stanovisko je možno považovat pouze pozici vládní. Stanovisko prezidenta bylo ovlivněno odchodem Václava Havla a zvolením Václava Klause, z nichž oba měli na zásah v Iráku dost vyhraněné a rozcházející se názory. Ty ale byly v zásadě konzistentní s jejich předchozími výroky či stanovisky. V případě Klause se pak nabízí jasná paralela s jeho odmítnutím zásahu NATO v Kosovu. Obecně lze říci, že stanoviskům prezidenta České republiky ve vztahu k válce v Iráku – ať už Havlovu podpisu „dopisu osmi“, nebo protiválečnému prohlášení Václava Klause – byla věnována v zahraničí velká pozornost. Tato stanoviska mohla být zároveň zahraničním vnímána jako oficiální pozice České republiky. To souvisí jednak se špatnou obeznámeností o skutečných zahraničněpolitických pravomocích českého prezidenta (převážně u zahraničních médií a veřejnosti), ale především s velkým aktivismem Václava Havla v oblasti zahraniční politiky (a také věhlasem jeho počínání na mezinárodní scéně). Ten mohl u mnohých zahraničních představitelů vytvořit mylný dojem, že český prezident je obecně odpovědný za zahraniční politiku své země.

Vládní postoj byl předmětem složitých vnitřních debat a výsledná pozice pak kompromisním řešením, smiřujícím na jedné straně proamerické stanovisko především ministerstva zahraničí a ministerstva obrany, na druhé straně silného pacifistického křídla v nejsilnější vládní straně – sociální demokracii. Je možno ale říci, že vláda se neodchýlila od svého stanoviska, přijatého v usnesení z 13. ledna 2003 a dále potvrzeného parlamentem, a to i přesto, že se objevily tendence obviňovat některé členy vlády z nejednotných postojů.⁹⁷ Ve většině případů se ovšem jednalo o možný nesoulad výroků některých členů vlády před schválením příslušných vládních usnesení, či o nepochopení či přímo dezinterpretaci těchto stanovisek ze strany médií. V marginálních případech pak členové vlády, resp. vysocí státní úředníci, stanovisko vlády rozdílně interpretovali.⁹⁸

Pokud jde o pozici parlamentu, ta byla dána reálným rozložením sil jak v Poslanecké sněmovně, tak Senátu, přičemž Poslanecká sněmovna díky jednotné pozici členů KSČM, ale i silnému vlivu pacifistického sociálnědemokratického křídla (Laštůvka, Kavan) artikulovala protiamerické pozice silněji než Senát. Je možno říci, že parlament se ale vždy postavil za vládní stanovisko, i když ne jednoznačně – v některých případech je korigoval či upřesnil. V žádném případě

97) Rozhovor s Cyrilem Svobodou, Jaroslavem Zvěřinou a Petrem Uhlem v pořadu Špona dne 12. dubna 2003 na ČT 1. V tomto rozhovoru obvinil redaktor časopisu Právo Petr Uhl Cyrila Svobodu z nelояálního postoje vůči vládě. Mělo se jednat o jeho dřívější kritiku plánu na rozšíření počtu zbrojních inspektorů v Iráku ještě před tím, než o této otázce jednala vláda.

98) Viz odlišná interpretace Špidly a náměstka ministra obrany Škopka ohledně možnosti protichemického praporu zasáhnout v Iráku v případě použití zbraní hromadného ničení.

ovšem nelze říci, že by vládě podepsal bílý šek nebo že by se při projednávání otázek týkajících se irácké krize nevyskytly značné kontroverze. Naopak parlament do debaty zasáhl výraznějším způsobem, než je v oblasti zahraniční politiky obvyklé, a to i v porovnání s jinými evropskými zeměmi.

Velmi problematická byla rovněž role jednotlivých politických stran, především ČSSD. Největší vládní strana řešila schizofrenii mezi názorem většiny svých členů vyjádřeným v protiválečné rezoluci a postojem některých svých členů ve vládě, včetně premiéra nebo ministra obrany. Tato schizofrenie v řadách největší vládní strany – sociální demokracie – měla za následek to, že vládní pozice k válce v Iráku byla do značné míry rozporuplná a politicky nevyhraněná. Obě dvě menší vládní strany tak velké vnitřní rozpory neřešily a byly velmi loajální vůči konečnému vládnímu stanovisku. Nicméně uvnitř KDU-ČSL hrozilo jisté morální dilema mezi křesťanskou vírou a podporou války, které se nakonec neprojevovalo. US-DEU byla mnohem více proamerická než vláda jako celek.

Obě dvě opoziční strany – ODS i KSČM – měly více jasno ve svých postojích vůči vojenskému zásahu v Iráku, přičemž každá z nich stála na opačné straně barikády. V případě ODS stojí za to podotknout, že tato strana řešila jemný rozpor mezi stanoviskem svými a stanoviskem prezidenta Klause, zakladatele a dlouholetého předsedy ODS. ODS, jinak nejhlasitější kritik vlády, také v parlamentu zajistila, že vládní návrhy ve vztahu k Iráku prošly vesměs bez problémů. ODS se přitom omezila pouze na kritiku vládní pozice k Iráku z hlediska její srozumitelnosti a vyhraněnosti nebo na kritiku vlády jako takové. KSČM jednoznačně odmítla vojenský zásah jako agresi v rozporu s mezinárodním právem. K vnitřní polarizaci strany v této otázce vůbec nedošlo, i když je možno zaznamenat mírné nuance mezi komunistickými poslanci a senátory.

Co se týče argumentace českých politických aktérů ve prospěch války v Iráku, lze konstatovat, že v diskusi zcela převládaly argumenty týkající se svržení režimu Saddáma Husajna coby hlavního výsledku války v Iráku. Politici z celého politického spektra s výjimkou KSČM připouštěli nutnost svrhnout brutální diktátorský režim s poukazem na historickou zkušenost České republiky s diktaturou, byť si někteří z nich, např. prezident Václav Klaus, oponovali tomu, že právě válka je k tomu vhodným prostředkem. Je nutné zdůraznit, že v této rétorické rovině otázka svržení režimu zcela zastínila otázku iráckých zbraní hromadného ničení či napojení iráckého režimu na teroristické sítě. To ale bylo dáno historickou vahou a čitelností tohoto argumentu v České republice a nikoli lepšími informacemi českých zpravodajských služeb.

Když později existence iráckých zbraní hromadného ničení či kontaktů Bagdádu na Al-Kaidu nebyla prokázána, čeští politici včetně vlády díky tomuto sla-

bému akcentování problematiky iráckých zbraní hromadného ničení nespádli do stejné pasti jako někteří jejich kolegové v zahraničí, např. Tony Blair ve Velké Británii.

Argumenty českých politiků se tedy ukázaly jako prozíravé. Do jaké míry byla ale prozíravá česká pozice jako taková? Hodnotit, zda zlepšila, či zhoršila vztahy s oběma hlavními tábory, je již o něco složitější. Je to jednak proto, že na hodnocení dlouhodobých dopadů je ještě příliš brzy, a dále argumenty ve prospěch, či proti této tezi, jsou velmi vyvážené. Na jedné straně je možno argumentovat tím, že česká vláda vyjádřila jasnou podporu válečné koalici, přestože se nezúčastnila válečné operace. Fakt, že jsme se ovšem – narozdíl např. od Polska – války v Iráku nezúčastnili, nás mohl podle některých názorů postavit do světla nepříliš důvěryhodného spojence USA, což se může projevit v budoucnosti (například při rekonstrukci Iráku, v otázce možného zrušení amerických víz či poplatků za ně apod.). Vzhledem k tomu, že operace nebyla provedena ani pod hlavičkou NATO, ani s jasným mandátem Rady bezpečnosti, může česká diplomacie použít argument, že jsme udělali, co bylo v našich silách a co nám domácí situace dovoľovala, především s ohledem na mandát parlamentu. Z tohoto pohledu česká reprezentace v podstatě naplnila očekávání Spojených států – povolila pobyt koaličních jednotek i přelety nad českým územím, potvrdila setrvání českého praporu v Kuvajtu (což byla podmínka Kuvajtu pro pobyt koaličních vojsk na jeho území) a vyjádřila politickou podporu protiirácké koalici, přestože se Česká republika sama neúčastnila zásahu.

Ve vztahu ke klíčovým oponentům vojenského zásahu, tedy Francii a Německu, jsou závěry rovněž nejednoznačné. Je možno dovodit, že tyto státy začaly brát Českou republiku vážněji s ohledem na to, že se blížil její vstup do EU. Podle některých politiků ovšem naše pozice byla pro francouzské a německé politické a diplomatické kruhy stejně nečitelná a byli jsme automaticky považováni za součást „nové Evropy“ se všemi negativními konotacemi.

Oficiální pozici České republiky k irácké otázce je tedy možno vnímat jako pozici jedinou možnou, vzhledem k vnitřní politické konstelaci a k objektivním okolnostem pramenícím z rozkolu mezi transatlantickými partnery. Zároveň tato pozice zásadním způsobem nepoškodila vztahy ani se Spojenými státy a jejich spojenci, ani s hlavními odpůrci války v Iráku. Problémem ovšem zůstalo vnímání českého stanoviska navenek. Vládě se nepodařilo ve vztahu k domácí veřejnosti a zahraničním partnerům komunikovat skutečnost, že český postoj v zásadě není tak ambivalentní ani rozporuplný, jak se může zvenějšku zdát.

7. PŘÍLOHY

Seznam příloh:

- Usnesení Vlády České republiky ze dne 13. ledna 2003 č. 66 o opatřeních souvisejících se situací týkající se Irácké republiky
- Usnesení Vlády České republiky ze dne 19. března 2003 č. 286 + P k reakci vlády v souvislosti s aktuálním vývojem situace kolem Iráku
- Usnesení Vlády České republiky ze dne 1. dubna 2003 č. 328 k návrhu na vyslání polní nemocnice
- Usnesení Vlády České republiky ze dne 15. dubna 2003 č. 382 o změně usnesení vlády z 1. dubna 2003 č. 328, k návrhu na vyslání polní nemocnice
- Rezoluce XXXI. sjezdu ČSSD k Iráku
- Václav Klaus, President of the Czech Republic: Letter to the President of the U.S.A. March 31, 2003
- Resolution 1441 (2002) Adopted by the Security Council at its 4644th meeting, on 8 November 2002
- Resolution 1472 (2003) Adopted by the Security Council at its 4732nd meeting, on 28 March 2003

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLICKY

ze dne 13. ledna 2003 č. 66

o opatřeních souvisejících se situací týkající se Irácké republiky

Vláda

vědome si vážnosti situace související s úsilím mezinárodního společenství prosadit dodržování rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů k odzbrojení Irácké republiky a eliminaci rizika plynoucího z možného použití zbraní hromadného ničení Iráckou republikou,

vyjadřujíc svůj hluboký zájem na uvolnění napětí a na řešení situace přednostně mírovými prostředky s cílem posílit stabilitu a bezpečnost regionu a celého světa,

odsuzujíc neochotu iráckého vedení splnit beze zbytku závazky, které mu byly uloženy mezinárodním společenstvím jako nutný krok k znovunastolení mezinárodního míru a bezpečnosti,

vyzývajíc irácké vedení přijmout a plně respektovat příslušné rezoluce Rady bezpečnosti Organizace spojených národů a spolupracovat s mezinárodním společenstvím,

podporujíc úsilí mezinárodního společenství přimět irácké vedení ke splnění příslušných rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů a k likvidaci zbraní hromadného ničení a programů jejich vývoje,

připomínajíc, že Rada bezpečnosti Organizace spojených národů se rozhodla dát Irácké republice ve své rezoluci č. 1441 (2002), odvolávající se na předchozí rezoluce, zejména rezoluce č. 678 (1990) a č. 687 (1991), poslední možnost splnit odzbrojovací závazky, vyplývající z příslušných rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů,

vyjadřujíc připravenost zapojit se do případného souboru mezinárodních opatření k vynucení příslušných rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů souvisejících s odzbrojením Irácké republiky a podílet se na její následné politické, ekonomické a společenské obnově, včetně humanitární pomoci civilnímu obyvatelstvu,

vědome si spojeneckých závazků České republiky a významu specializovaných schopností Armády České republiky v ochraně proti zbraním hromadného ničení a jejich následkům a v této souvislosti:

I. souhlasí

s průjezdy a přelety ozbrojených sil států zúčastněných v koaličním uskupení v rámci případného souboru mezinárodních opatření k vynucení splnění příslušných rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů souvisejících s odzbrojením Irácké republiky přes území České republiky ode dne vyslovení tohoto souhlasu do 31. prosince 2003, na které se vztahuje rozhodovací pravomoc vlády podle čl. 43 odst. 5 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů;

II. schvaluje

1. návrh na vyslovení souhlasu s pobytem ozbrojených sil států zúčastněných v případném souboru mezinárodních opatření k vynucení splnění rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů, souvisejících s odzbrojením Irácké republiky, na území České republiky ode dne vyslovení souhlasu Parlamentem České republiky do 31. prosince 2003 s tím, že celkový počet příslušníků těchto ozbrojených sil v žádném okamžiku nepřekročí 500 osob,

2. návrh na posílení odřadu radiační, chemické a biologické ochrany Armády České republiky (dále jen „odřad“), vyslaného do operace Trvalá svoboda na základě usnesení vlády ze dne 11. září 2002 č. 866, k návrhu dalšího působení sil a prostředků Armády České republiky v zahraničních operacích, na prapor radiační, chemické a biologické ochrany Armády České republiky (dále jen „prapor“) v počtu do 400 osob do 31. prosince 2003,

3. návrh na rozšíření oblasti možného působení praporu na území všech států specifikovaných pro působení odřadu v operaci Trvalá svoboda o území Státu Izrael a Turecké republiky za podmínky jejich žádosti nebo souhlasu,

4. návrh na zapojení praporu do případného souboru mezinárodních opatření k vynucení splnění příslušných rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů, zejména č. 678 (1990), č. 687 (1991) a č. 1441 (2002), na území Irácké republiky, za podmínky existence mandátu Organizace spojených národů,

5. návrh na zapojení praporu do záchranných a humanitárních prací v případě použití nebo důvodného podezření z použití zbraní hromadného ničení proti civilnímu obyvatelstvu nebo koaličním jednotkám či k likvidaci následků katastrof v oblasti působení praporu podle bodu II/3 tohoto usnesení,

6. realizaci nákupu materiálu a služeb pro komplexní zabezpečení praporu podle bodu II/2 tohoto usnesení, podle § 1 odst. 2 písm. k) zákona č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů;

III. pověřuje předsedu vlády

1. informovat neprodleně o rozhodnutí vlády podle bodu I tohoto usnesení Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky a Senát Parlamentu České republiky,

2. předložit Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky návrhy podle bodu II/1 až 5 tohoto usnesení k vyslovení souhlasu,

3. předložit Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky informaci o průjezdech a přeletech ozbrojených sil jiných států uskutečněných na základě bodu I tohoto usnesení v jednotlivých čtvrtletích roku 2003, a to vždy nejpozději do 2 měsíců po uplynutí každého čtvrtletí;

IV. ukládá

1. *místopředsedovi vlády a ministru zahraničních věcí a ministru obrany*

a) zabezpečovat ve spolupráci s 1. místopředsedou vlády a ministrem vnitra a ministrem dopravy požadavky na průjezdy a přelety ozbrojených sil jiných států uskutečněné na základě bodu I tohoto usnesení,

b) odůvodnit v Parlamentu České republiky návrhy podle bodu II/1 až 5 tohoto usnesení,

2. *ministru obrany*

a) odůvodnit v Parlamentu České republiky čtvrtletní informaci uvedenou v bodě III/3 tohoto usnesení,

b) realizovat opatření plynoucí z bodu II tohoto usnesení a zabezpečit úhradu výdajů spojených s působením praporu v rámci rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany v roce 2003 a účelově vyčleněných prostředků státního dluhopisového programu,

3. *ministrům financí a obrany vypracovat a předložit vládě návrh zákona o státním dluhopisovém programu na úhradu části výdajů spojených s působením praporu.*

Provedou:

předseda vlády,

1. místopředseda vlády a ministr vnitra,
místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí,
ministři obrany, financí, dopravy

Předseda vlády

PhDr. Vladimír Špidla, v. r.

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLICKY

*ze dne 19. března 2003 č. 286 + P
k reakci vlády v souvislosti s aktuálním vývojem situace kolem Iráku*

Vláda

I. schvaluje prohlášení vlády obsažené v příloze tohoto usnesení;

II. pověřuje předsedu vlády, aby s prohlášením uvedeným v bodě I tohoto usnesení seznámil předsedu Poslanecké sněmovny a předsedu Senátu Parlamentu České republiky

Prohlášení vlády České republiky k situaci kolem Iráku

Vláda České republiky s politováním konstatuje, že irácké vedení dlouhodobě neplní závazky, které mu byly od roku 1990 uloženy Radou bezpečnosti OSN. Rezoluce č. 1441 (2002) nabídla Iráku poslední šanci odzbrojit mírovými prostředky a stanovila, že se Irák vystaví vážným následkům, pokud ji nenaplní.

Vláda ČR vždy upřednostňuje mírové řešení mezinárodních konfliktů a použití síly považuje za krajní možnost. Vláda ČR chápe koaliční operaci jako poslední prostředek vedoucí k naplnění příslušných rezolucí RB OSN, avšak lituje, že se nepodařilo pro tento krok získat nový mandát OSN.

Vláda ČR nadále považuje za základ světové stability a naší bezpečnosti euroatlantický rámec spolupráce a politiku kolektivní bezpečnosti.

Vláda ČR v této situaci opětovně potvrzuje, že prapor radiační, chemické a biologické ochrany Armády ČR, vyslaný do operace Trvalá svoboda, je připraven zapojit se do záchranných a humanitárních prací v případě použití nebo důvodného podezření z použití zbraní hromadného ničení proti civilnímu obyvatelstvu nebo koaličním jednotkám či k likvidaci následků katastrof v oblasti působení praporu.

Vláda je připravena poskytnout Iráku humanitární pomoc a podílet se na následné obnově v zájmu zlepšení životních a ekonomických podmínek iráckého lidu a s cílem obnovit bezpečnost a stabilitu regionu.

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

*ze dne 1. dubna 2003 č. 328
k návrhu na vyslání polní nemocnice*

Vláda

v souladu se svými předchozími usneseními a v reakci na rezoluci Rady bezpečnosti Organizace spojených národů č. 1472 (2003) vyzývající mezinárodní společenství k okamžité humanitární pomoci obyvatelům vně i uvnitř Irácké republiky, rozhodnuta přispět k její realizaci v rámci svých možností a schopností a vedena snahou zmírnit utrpení civilních obyvatel

I. schvaluje

1. návrh na posílení praporu radiační, chemické a biologické ochrany Armády České republiky vyslaného do operace Trvalá svoboda na základě usnesení vlády ze dne 11. září 2002 č. 866, k návrhu dalšího působení sil a prostředků Armády České republiky v zahraničních operacích, a usnesení vlády ze dne 13. ledna 2003 č. 66, o opatřeních souvisejících se situací týkající se Irácké republiky, o polní nemocnici, včetně odpovídající logistiky a ochrany (dále jen „nemocnice“) na kontingent Armády České republiky v počtu do 700 osob na dobu do 31. prosince 2003,

2. návrh na zapojení nemocnice do poskytování humanitární pomoci a lékařské péče vně i uvnitř Irácké republiky k naplnění rezoluce Rady bezpečnosti Organizace spojených národů č. 1472 (2003),

3. realizaci nákupu majetku a služeb pro zajištění plnění úkolů nemocnice v souvislosti s vysláním, nasazením a stažením nemocnice podle § 1 odst. 2 písm. k) zákona č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů;

II. pověřuje

předsedu vlády předložit návrh na vyslání nemocnice podle bodu I/1 a 2 tohoto usnesení předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a předsedovi Senátu Parlamentu České republiky k projednání v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky a v Senátu Parlamentu České republiky;

III. ukládá

1. místopředsedovi vlády a ministru zahraničních věcí a ministru obrany odůvodnit návrh na vyslání nemocnice v Parlamentu České republiky,

2. místopředsedovi vlády a ministru zahraničních věcí informovat sankční výbor Organizace spojených národů o reakci vlády k naplnění rezoluce Rady bezpečnosti Organizace spojených národů č. 1472 (2003).

Provedou:

předseda vlády,
místopředseda vlády
a ministr zahraničních věcí,
ministr obrany

Předseda vlády

PhDr. Vladimír Špidla, v. r.

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLICKY

ze dne 15. dubna 2003 č. 382

o změně usnesení vlády z 1. dubna 2003 č. 328, k návrhu na vyslání polní nemocnice

Vláda

mění usnesení vlády z 1. dubna 2003 č. 328, k návrhu na vyslání polní nemocnice, tak, že se:

1. za bod I/3 uvedeného usnesení doplňuje nový bod I/4 s tímto textem:

„4. zapojení praporu radiační, chemické a biologické ochrany Armády České republiky vyslaného do operace Trvalá svoboda na základě usnesení vlády z 11. září 2002 č. 866, k návrhu dalšího působení sil a prostředků Armády České republiky v zahraničních operacích a usnesení vlády z 13. ledna 2003 č. 66, o opatřeních souvisejících se situací týkající se Irácké republiky, i do poskytování humanitární pomoci a lékařské péče vně i uvnitř Irácké republiky k naplnění rezoluce Rady bezpečnosti Organizace spojených národů č. 1472 (2003);“

2. za bod III/2 uvedeného usnesení doplňuje nový bod III/3 s tímto textem:

„3. ministru obrany zabezpečit realizaci opatření podle bodu I/1,2 a I/4 tohoto usnesení.“

Provede:

ministr obrany

Předseda vlády

PhDr. Vladimír Špidla, v. r.

REZOLUCE XXXI. SJEZDU ČSSD K IRÁKU

Čeští sociální demokraté nikdy nepochybovali o tom, že režim Saddáma Husseina je nelidský a má na svědomí nesmírné množství lidských životů. Přesto jsou přesvědčeni, že cestu k nápravě nelze prosazovat libovolnými prostředky.

Sjezd ČSSD konaný v Praze ve dnech 28. - 30. března 2003 vyjadřuje svůj nesouhlas s válkou vedenou USA, Velkou Británií a tzv. aliancí proti Iráku, která byla zahájena bez souhlasu mezinárodního společenství (OSN) a je tedy dle názoru sjezdu vedena v rozporu s mezinárodním právem.

Sjezd vyjadřuje přesvědčení, že legitimního cíle mezinárodního společenství odzbrojit režim Saddáma Husseina mohlo být dosaženo mírovými prostředky, kdyby se válčící státy nerozhodly ignorovat OSN.

Čeští sociální demokraté žádají, aby se další vývoj událostí v Iráku vrátil pod kontrolu OSN. Současně zdůrazňují naléhavou nutnost poskytnutí humanitární pomoci.

LETTER TO THE PRESIDENT OF THE U.S.A.

Prague, March 31, 2003

Dear Mr. President,

Thank you for your warm and friendly letter from March 24. I want to assure you of my long-standing personal friendship toward the United States. On countless occasions I have expressed my admiration for America's conservative values and its commitment to the cause of liberty. I have always held in high regard the pragmatism and efficiency of American people and their genuine optimism.

In these testing times the value of friendship is reflected not only in friend's words but especially in his deeds. Regarding the Iraqi crisis I have consistently expressed a position identical with the Czech government's view, which the Parliament expressed by adopting its resolution. The Czech Republic takes part in the Operation Enduring Freedom, and our troops are on the ground in Kuwait ready to take humanitarian action if weapons of mass destruction are used. This stance, about which you are surely aware, is also supported by a majority of Czech people.

I am glad that you consider the Czech Republic to be a strong member of NATO, defender of peace and freedom in the world. I am proud of being - as you say - a trusted friend of the United States and its leadership. Please be assured that these are integral parts of my presidential program, because I will always be on the side of those who oppose dictatorship and terrorism.

I wish you personally as well as your government and the American people good luck in these trying times.

Sincerely,
Václav Klaus

United Nations S/RES/1441 (2002)

SECURITY COUNCIL

Distr.: General 8 November 2002

Resolution 1441 (2002)

Adopted by the Security Council at its 4644th meeting, on 8 November 2002

The Security Council,

Recalling all its previous relevant resolutions, in particular its resolutions 661 (1990) of 6 August 1990, 678 (1990) of 29 November 1990, 686 (1991) of 2 March 1991, 687 (1991) of 3 April 1991, 688 (1991) of 5 April 1991, 707 (1991) of 15 August 1991, 715 (1991) of 11 October 1991, 986 (1995) of 14 April 1995, and 1284 (1999) of 17 December 1999, and all the relevant statements of its President,

Recalling also its resolution 1382 (2001) of 29 November 2001 and its intention to implement it fully,

Recognizing the threat Iraq's non-compliance with Council resolutions and proliferation of weapons of mass destruction and long-range missiles poses to international peace and security,

Recalling that its resolution 678 (1990) authorized Member States to use all necessary means to uphold and implement its resolution 660 (1990) of 2 August 1990 and all relevant resolutions subsequent to resolution 660 (1990) and to restore international peace and security in the area,

Further recalling that its resolution 687 (1991) imposed obligations on Iraq as a necessary step for achievement of its stated objective of restoring international peace and security in the area,

Deploring the fact that Iraq has not provided an accurate, full, final, and complete disclosure, as required by resolution 687 (1991), of all aspects of its programmes to develop weapons of mass destruction and ballistic missiles with a range greater than one hundred and fifty kilometres, and of all holdings of such weapons, their components and production facilities and locations, as well as all other nuclear programmes, including any which it claims are for purposes not related to nuclear-weapons-usable material,

Deploring further that Iraq repeatedly obstructed immediate, unconditional, and unrestricted access to sites designated by the United Nations Special Commission (UNSCOM) and the International Atomic Energy Agency (IAEA), failed to cooperate fully and unconditionally with UNSCOM and IAEA weapons inspectors, as required by resolution 687 (1991), and ultimately ceased all cooperation with UNSCOM and the IAEA in 1998,

Deploring the absence, since December 1998, in Iraq of international monitoring, inspection, and verification, as required by relevant resolutions, of weapons of mass destruction and ballistic missiles, in spite of the Council's repeated demands that Iraq provide immediate, unconditional, and unrestricted access to the United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (UNMOVIC), established in resolution 1284 (1999) as the successor organization to UNSCOM, and the IAEA, and regretting the consequent prolonging of the crisis in the region and the suffering of the Iraqi people,

Deploring also that the Government of Iraq has failed to comply with its commitments pursuant to resolution 687 (1991) with regard to terrorism, pursuant to resolution 688 (1991) to end repression of its civilian population and to provide access by international humanitarian organizations to all those in need of assistance in Iraq, and pursuant to resolutions 686 (1991), 687 (1991), and 1284 (1999) to return or cooperate in accounting for Kuwaiti and third country nationals wrongfully detained by Iraq, or to return Kuwaiti property wrongfully seized by Iraq,

Recalling that in its resolution 687 (1991) the Council declared that a ceasefire would be based on acceptance by Iraq of the provisions of that resolution, including the obligations on Iraq contained therein,

Determined to ensure full and immediate compliance by Iraq without conditions or restrictions with its obligations under resolution 687 (1991) and other rele-

vant resolutions and recalling that the resolutions of the Council constitute the governing standard of Iraqi compliance,

Recalling that the effective operation of UNMOVIC, as the successor organization to the Special Commission, and the IAEA is essential for the implementation of resolution 687 (1991) and other relevant resolutions,

Noting that the letter dated 16 September 2002 from the Minister for Foreign Affairs of Iraq addressed to the Secretary-General is a necessary first step toward rectifying Iraq's continued failure to comply with relevant Council resolutions,

Noting further the letter dated 8 October 2002 from the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to General Al-Saadi laying out the practical arrangements, as a follow-up to their meeting in Vienna, that are prerequisites for the resumption of inspections in Iraq by UNMOVIC and the IAEA, and expressing the gravest concern at the continued failure by the Government of Iraq to provide confirmation of the arrangements as laid out in that letter,

Reaffirming the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of Iraq, Kuwait, and the neighbouring States,

Commending the Secretary-General and members of the League of Arab States and its Secretary-General for their efforts in this regard,

Determined to secure full compliance with its decisions,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. *Decides* that Iraq has been and remains in material breach of its obligations under relevant resolutions, including resolution 687 (1991), in particular through Iraq's failure to cooperate with United Nations inspectors and the IAEA, and to complete the actions required under paragraphs 8 to 13 of resolution 687 (1991);

2. *Decides*, while acknowledging paragraph 1 above, to afford Iraq, by this resolution, a final opportunity to comply with its disarmament obligations under relevant resolutions of the Council; and accordingly decides to set up an enhanced inspection regime with the aim of bringing to full and verified completion the disarmament process established by resolution 687 (1991) and subsequent resolutions of the Council;

3. *Decides* that, in order to begin to comply with its disarmament obligations, in addition to submitting the required biannual declarations, the Government of Iraq shall provide to UNMOVIC, the IAEA, and the Council, not later than 30 days from the date of this resolution, a currently accurate, full, and complete declaration of all aspects of its programmes to develop chemical, biological, and nuclear weapons, ballistic missiles, and other delivery systems such as unmanned aerial vehicles and dispersal systems designed for use on aircraft, including any holdings and precise locations of such weapons, components, subcomponents, stocks of agents, and related material and equipment, the locations and work of its research, development and production facilities, as well as all other chemical, biological, and nuclear programmes, including any which it claims are for purposes not related to weapon production or material;

4. *Decides* that false statements or omissions in the declarations submitted by Iraq pursuant to this resolution and failure by Iraq at any time to comply with, and cooperate fully in the implementation of, this resolution shall constitute a further material breach of Iraq's obligations and will be reported to the Council for assessment in accordance with paragraphs 11 and 12 below;

5. *Decides* that Iraq shall provide UNMOVIC and the IAEA immediate, unimpeded, unconditional, and unrestricted access to any and all, including underground, areas, facilities, buildings, equipment, records, and means of transport which they wish to inspect, as well as immediate, unimpeded, unrestricted, and private access to all officials and other persons whom UNMOVIC or the IAEA wish to interview in the mode or location of UNMOVIC's or the IAEA's choice pursuant to any aspect of their mandates; further decides that UNMOVIC and the IAEA may at their discretion conduct interviews inside or outside of Iraq, may facilitate the travel of those interviewed and family members outside of Iraq, and that, at the sole discretion of UNMOVIC and the IAEA, such interviews may occur without the presence of observers from the Iraqi Government; and instructs UNMOVIC and requests the IAEA to resume inspections no later than 45 days following adoption of this resolution and to update the Council 60 days thereafter;

6. *Endorses* the 8 October 2002 letter from the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to General Al-Saadi of the Government of Iraq, which is annexed hereto, and decides that the contents of the letter shall be binding upon Iraq;

7. *Decides* further that, in view of the prolonged interruption by Iraq of the presence of UNMOVIC and the IAEA and in order for them to accomplish the tasks set forth in this resolution and all previous relevant resolutions and notwithstanding prior understandings, the Council hereby establishes the following revised or additional authorities, which shall be binding upon Iraq, to facilitate their work in Iraq:

- UNMOVIC and the IAEA shall determine the composition of their inspection teams and ensure that these teams are composed of the most qualified and experienced experts available;
- All UNMOVIC and IAEA personnel shall enjoy the privileges and immunities, corresponding to those of experts on mission, provided in the Convention on Privileges and Immunities of the United Nations and the Agreement on the Privileges and Immunities of the IAEA;
- UNMOVIC and the IAEA shall have unrestricted rights of entry into and out of Iraq, the right to free, unrestricted, and immediate movement to and from inspection sites, and the right to inspect any sites and buildings, including immediate, unimpeded, unconditional, and unrestricted access to Presidential Sites equal to that at other sites, notwithstanding the provisions of resolution 1154 (1998) of 2 March 1998;
- UNMOVIC and the IAEA shall have the right to be provided by Iraq the names of all personnel currently and formerly associated with Iraq's chemical, biological, nuclear, and ballistic missile programmes and the associated research, development, and production facilities;
- Security of UNMOVIC and IAEA facilities shall be ensured by sufficient United Nations security guards;
- UNMOVIC and the IAEA shall have the right to declare, for the purposes of freezing a site to be inspected, exclusion zones, including surrounding areas and transit corridors, in which Iraq will suspend ground and aerial movement so that nothing is changed in or taken out of a site being inspected;
- UNMOVIC and the IAEA shall have the free and unrestricted use and landing of fixed-and rotary-winged aircraft, including manned and unmanned reconnaissance vehicles;
- UNMOVIC and the IAEA shall have the right at their sole discretion verifiably to remove, destroy, or render harmless all prohibited weapons, subsystems, components, records, materials, and other related items, and the right to impound or close any facilities or equipment for the production thereof; and

- UNMOVIC and the IAEA shall have the right to free import and use of equipment or materials for inspections and to seize and export any equipment, materials, or documents taken during inspections, without search of UNMOVIC or IAEA personnel or official or personal baggage;

8. *Decides* further that Iraq shall not take or threaten hostile acts directed against any representative or personnel of the United Nations or the IAEA or of any Member State taking action to uphold any Council resolution;

9. *Requests* the Secretary-General immediately to notify Iraq of this resolution, which is binding on Iraq; demands that Iraq confirm within seven days of that notification its intention to comply fully with this resolution; and demands further that Iraq cooperate immediately, unconditionally, and actively with UNMOVIC and the IAEA;

10. *Requests* all Member States to give full support to UNMOVIC and the IAEA in the discharge of their mandates, including by providing any information related to prohibited programmes or other aspects of their mandates, including on Iraqi attempts since 1998 to acquire prohibited items, and by recommending sites to be inspected, persons to be interviewed, conditions of such interviews, and data to be collected, the results of which shall be reported to the Council by UNMOVIC and the IAEA;

11. *Directs* the Executive Chairman of UNMOVIC and the Director-General of the IAEA to report immediately to the Council any interference by Iraq with inspection activities, as well as any failure by Iraq to comply with its disarmament obligations, including its obligations regarding inspections under this resolution;

12. *Decides* to convene immediately upon receipt of a report in accordance with paragraphs 4 or 11 above, in order to consider the situation and the need for full compliance with all of the relevant Council resolutions in order to secure international peace and security;

13. *Recalls*, in that context, that the Council has repeatedly warned Iraq that it will face serious consequences as a result of its continued violations of its obligations;

14. *Decides* to remain seized of the matter.

TEXT OF BLIX/EL-BARADEI LETTER

*United Nations Monitoring, Verification
and Inspection Commission*

International Atomic Energy Agency

The Executive Chairman

The Director General

8 October 2002

Dear General Al-Saadi,

During our recent meeting in Vienna, we discussed practical arrangements that are prerequisites for the resumption of inspections in Iraq by UNMOVIC and the IAEA. As you recall, at the end of our meeting in Vienna we agreed on a statement which listed some of the principal results achieved, particularly Iraq's acceptance of all the rights of inspection provided for in all of the relevant Security Council resolutions. This acceptance was stated to be without any conditions attached.

During our 3 October 2002 briefing to the Security Council, members of the Council suggested that we prepare a written document on all of the conclusions we reached in Vienna. This letter lists those conclusions and seeks your confirmation thereof. We shall report accordingly to the Security Council.

In the statement at the end of the meeting, it was clarified that UNMOVIC and the IAEA will be granted immediate, unconditional and unrestricted access to sites, including what was termed "sensitive sites" in the past. As we noted, however, eight presidential sites have been the subject of special procedures under a Memorandum of Understanding of 1998. Should these sites be subject, as all other sites, to immediate, unconditional and unrestricted access, UNMOVIC and the IAEA would conduct inspections there with the same professionalism.

H.E. General Amir H. Al-Saadi, Advisor, Presidential Office, Baghdad, Iraq

We confirm our understanding that UNMOVIC and the IAEA have the right to determine the number of inspectors required for access to any particular site. This determination will be made on the basis of the size and complexity of the site being inspected. We also confirm that Iraq will be informed of the designation of additional sites, i.e. sites not declared by Iraq or previously inspected by either UNSCOM or the IAEA, through a Notification of Inspection (NIS) provided upon arrival of the inspectors at such sites.

Iraq will ensure that no proscribed material, equipment, records or other relevant items will be destroyed except in the presence of UNMOVIC and/or IAEA inspectors, as appropriate, and at their request.

UNMOVIC and the IAEA may conduct interviews with any person in Iraq whom they believe may have information relevant to their mandate. Iraq will facilitate such interviews. It is for UNMOVIC and the IAEA to choose the mode and location for interviews.

The National Monitoring Directorate (NMD) will, as in the past, serve as the Iraqi counterpart for the inspectors. The Baghdad Ongoing Monitoring and Verification Centre (BOMVIC) will be maintained on the same premises and under the same conditions as was the former Baghdad Monitoring and Verification Centre. The NMD will make available services as before, cost free, for the refurbishment of the premises.

The NMD will provide free of cost: (a) escorts to facilitate access to sites to be inspected and communication with personnel to be interviewed; (b) a hotline for BOMVIC which will be staffed by an English speaking person on a 24 hour a day/seven days a week basis; (c) support in terms of personnel and ground transportation within the country, as requested; and (d) assistance in the movement of materials and equipment at inspectors' request (construction, excavation equipment, etc.). NMD will also ensure that escorts are available in the event of inspections outside normal working hours, including at night and on holidays.

Regional UNMOVIC/IAEA offices may be established, for example, in Basra and Mosul, for the use of their inspectors. For this purpose, Iraq will provide, without cost, adequate office buildings, staff accommodation, and appropriate escort personnel.

UNMOVIC and the IAEA may use any type of voice or data transmission, including satellite and/or inland networks, with or without encryption capability. UNMOVIC and the IAEA may also install equipment in the field with the capability for transmission of data directly to the BOMVIC, New York and Vienna (e.g. sensors, surveillance cameras). This will be facilitated by Iraq and there will be no interference by Iraq with UNMOVIC or IAEA communications.

Iraq will provide, without cost, physical protection of all surveillance equipment, and construct antennae for remote transmission of data, at the request of UNMOVIC and the IAEA. Upon request by UNMOVIC through the NMD, Iraq will allocate frequencies for communications equipment.

Iraq will provide security for all UNMOVIC and IAEA personnel. Secure and suitable accommodations will be designated at normal rates by Iraq for these personnel. For their part, UNMOVIC and the IAEA will require that their staff not stay at any accommodation other than those identified in consultation with Iraq.

On the use of fixed-wing aircraft for transport of personnel and equipment and for inspection purposes, it was clarified that aircraft used by UNMOVIC and IAEA staff arriving in Baghdad may land at Saddam International Airport. The points of departure of incoming aircraft will be decided by UNMOVIC. The Rasheed airbase will continue to be used for UNMOVIC and IAEA helicopter operations. UNMOVIC and Iraq will establish air liaison offices at the airbase. At both Saddam International Airport and Rasheed airbase, Iraq will provide the necessary support premises and facilities. Aircraft fuel will be provided by Iraq, as before, free of charge.

On the wider issue of air operations in Iraq, both fixed-wing and rotary, Iraq will guarantee the safety of air operations in its air space outside the no-fly zones. With regard to air operations in the no-fly zones, Iraq will take all steps within its control to ensure the safety of such operations.

Helicopter flights may be used, as needed, during inspections and for technical activities, such as gamma detection, without limitation in all parts of Iraq and without any area excluded. Helicopters may also be used for medical evacuation.

On the question of aerial imagery, UNMOVIC may wish to resume the use of U-2 or Mirage overflights. The relevant practical arrangements would be similar to those implemented in the past.

As before, visas for all arriving staff will be issued at the point of entry on the basis of the UN Laissez-Passer or UN Certificate; no other entry or exit formalities will be required. The aircraft passenger manifest will be provided one hour in advance of the arrival of the aircraft in Baghdad. There will be no searching of UNMOVIC or IAEA personnel or of official or personal baggage. UNMOVIC and the IAEA will ensure that their personnel respect the laws of Iraq restricting the export of certain items, for example, those related to Iraq's national cultural heritage. UNMOVIC and the IAEA may bring into, and remove from, Iraq all of the items and materials they require, including satellite phones and other equipment. With respect to samples, UNMOVIC and IAEA will, where feasible, split samples so that Iraq may receive a portion while another portion is kept for reference purposes. Where appropriate, the organizations will send the samples to more than one laboratory for analysis.

We would appreciate your confirmation of the above as a correct reflection of our talks in Vienna.

Naturally, we may need other practical arrangements when proceeding with inspections. We would expect in such matters, as with the above, Iraq's co-operation in all respect.

Yours sincerely,

(Signed)

Hans Blix
Executive Chairman
United Nations Monitoring,
Verification and Inspection Commission

(Signed)

Mohamed ElBaradei
Director General
International Atomic Energy Agency

United Nations S/RES/1472 (2003)

SECURITY COUNCIL

Distr.: General 28 March 2003

Resolution 1472 (2003)

Adopted by the Security Council at its 4732nd meeting, on 28 March 2003

The Security Council,

Noting that under the provisions of Article 55 of the Fourth Geneva Convention (Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of August 12, 1949), to the fullest extent of the means available to it, the Occupying Power has the duty of ensuring the food and medical supplies of the population; it should, in particular, bring in the necessary foodstuffs, medical stores and other articles if the resources of the occupied territory are inadequate,

Convinced of the urgent need to continue to provide humanitarian relief to the people of Iraq throughout the country on an equitable basis, and of the need to extend such humanitarian relief measures to the people of Iraq who leave the country as a result of hostilities,

Recalling its previous relevant resolutions, and in particular resolutions 661 (1990) of 6 August 1990, 986 (1995) of 14 April 1995, 1409 (2002) of 14 May 2002, and 1454 (2002) of 30 December 2002, as they provide humanitarian relief to the people of Iraq,

Noting the decision made by the Secretary-General on 17 March 2003 to withdraw all United Nations and international staff tasked with the implementation of the "Oil-for-Food" Programme (hereinafter "the Programme") established under resolution 986 (1995),

Stressing the necessity to make every effort to sustain the operation of the present national food basket distribution network,

Stressing also the need for consideration of a further reassessment of the Programme during and after the emergency phase,

Reaffirming the respect for the right of the people of Iraq to determine their own political future and to control their own natural resources,

Reaffirming the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of Iraq,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. *Requests* all parties concerned to strictly abide by their obligations under international law, in particular the Geneva Conventions and the Hague Regulations, including those relating to the essential civilian needs of the people of Iraq, both inside and outside Iraq;

2. *Calls on* the international community also to provide immediate humanitarian assistance to the people of Iraq, both inside and outside Iraq in consultation with relevant States, and in particular to respond immediately to any future humanitarian appeal of the United Nations, and supports the activities of the International Committee of the Red Cross and of other international humanitarian organizations;

3. *Recognizes* that additionally, in view of the exceptional circumstances prevailing currently in Iraq, on an interim and exceptional basis, technical and temporary adjustments should be made to the Programme so as to ensure the implementation of the approved funded and non-funded contracts concluded by the Government of Iraq for the humanitarian relief of the people of Iraq, including to meet the needs of refugees and internally displaced persons, in accordance with this resolution;

4. *Authorizes* the Secretary-General and representatives designated by him to undertake as an urgent first step, and with the necessary coordination, the following measures:

a) to establish alternative locations, both inside and outside Iraq, in consultation with the respective governments, for the delivery, inspection and authenticated

confirmation of humanitarian supplies and equipment provided under the Programme, as well as to re-direct shipments of goods to those locations, as necessary;

b) to review, as a matter of urgency, the approved funded and non-funded contracts concluded by the Government of Iraq to determine the relative priorities of the need for adequate medicine, health supplies, foodstuffs and other materials and supplies for essential civilian needs represented in these contracts which can be shipped within the period of this mandate, to proceed with these contracts in accordance with such priorities;

c) to contact suppliers of these contracts to determine the precise location of contracted goods and, when necessary, to require suppliers to delay, accelerate or divert shipments;

d) to negotiate and agree on necessary adjustments in the terms or conditions of these contracts and their respective letters of credit and to implement the measures referred to in paragraph 4 (a), (b) and (c), notwithstanding distribution plans approved under the Programme;

e) to negotiate and execute new contracts for essential medical items under the Programme and to authorize issuance of the relevant letters of credit, notwithstanding approved distribution plans, provided that such items cannot be delivered in execution of contracts pursuant to paragraph 4 (b) and subject to the approval of the Committee established pursuant to resolution 661 (1990);

f) to transfer unencumbered funds between the accounts created pursuant to paragraphs 8 (a) and 8 (b) of resolution 986 (1995) on an exceptional and reimbursable basis as necessary to ensure the delivery of essential humanitarian supplies to the people of Iraq and to use the funds in the escrow accounts referred to in paragraphs 8 (a) and (b) of resolution 986 (1995) to implement the Programme as provided for in this resolution, irrespective of the phase in which such funds entered the escrow accounts or the phase to which those funds may have been allocated;

g) to use, subject to procedures to be decided by the Committee established by resolution 661 (1990) prior to the end of the period set out in paragraph 10 below and based on recommendations provided by the Office of the Iraq Programme, funds deposited in the accounts created pursuant to paragraphs 8 (a)

and (b) of resolution 986 (1995), as necessary and appropriate, to compensate suppliers and shippers for agreed additional shipping, transportation and storage costs incurred as a result of diverting and delaying shipments as directed by him according to the provisions of paragraph 4 (a), (b) and (c) in order to perform his functions set out in paragraph 4 (d);

h) to meet additional operational and administrative costs resulting from the implementation of the temporarily modified Programme by the funds in the escrow account established pursuant to paragraph 8 (d) of resolution 986 (1995) in the same manner as costs arising from those activities set forth in paragraph 8 (d) of resolution 986 (1995) in order to perform his functions set out in (d);

i) to use funds deposited in the escrow accounts established pursuant to paragraphs 8 (a) and 8 (b) of resolution 986 (1995) for the purchase of locally produced goods and to meet the local cost for essential civilian needs which have been funded in accordance with the provisions of resolution 986 (1995) and related resolutions, including, where appropriate, the costs of milling, transportation and other costs necessary to facilitate the delivery of essential humanitarian supplies to the people of Iraq;

5. *Expresses* its readiness as a second step to authorize the Secretary-General to perform additional functions with the necessary coordination as soon as the situation permits as activities of the Programme in Iraq resume;

6. *Expresses further* its readiness to consider making additional funds available, including from the account created pursuant to paragraph 8 (c) of resolution 986 (1995), on an exceptional and reimbursable basis, to meet further the humanitarian needs of the people of Iraq;

7. *Decides that*, notwithstanding the provisions of resolution 661 (1990) and resolution 687 (1991) and for the duration of the present resolution, all applications outside the Oil-for-Food Programme submitted by the United Nations agencies, programmes and funds, other international organizations and non-governmental organizations (NGOs) for distribution or use in Iraq of emergency humanitarian supplies and equipment, other than medicines, health supplies and foodstuffs, shall be reviewed by the Committee established pursuant to resolution 661 (1990), under a 24-hour no-objection procedure;

8. *Urges* all parties concerned, consistent with the Geneva Conventions and the Hague Regulations, to allow full unimpeded access by international humanitarian organizations to all people of Iraq in need of assistance and to make available all necessary facilities for their operations and to promote the safety, security and freedom of movement of United Nations and associated personnel and their assets, as well as personnel of humanitarian organizations in Iraq in meeting such needs;

9. *Directs* the Committee established pursuant to resolution 661 (1990) to monitor closely the implementation of the provisions in paragraph 4 above and, in that regard, requests the Secretary-General to update the Committee on the measures as they are being taken and to consult with the Committee on prioritization of contracts for shipments of goods, other than foodstuffs, medicines, health and water sanitation related supplies;

10. *Decides* that the provisions contained in paragraph 4 of this resolution shall remain in force for a period of 45 days following the date of adoption of this resolution and may be subject to further renewal by the Council;

11. *Requests* the Secretary-General to take all measures required for the implementation of the present resolution and to report to the Security Council prior to the termination of the period defined in paragraph 10;

12. *Decides* to remain seized of the matter.